

enviro magazín

Odborno-náučný časopis o životnom prostredí

Ministerstvo životného prostredia
Slovenskej republiky

5/2015 | XX. ročník

ZELENÁ SAMOSPRÁVA

Jaskyne Slovenského a Aggteleckého
krasu - 20 rokov v Zozname svetového dedičstva

Európsky týždeň mobility 2015
a alternatívne spôsoby dopravy

Národný park Slovenský raj
- raj letnej a zimnej turistiky

Mačka červenoškrvná (Prionailurus rubiginosus). Pár týchto mačiek získala Zoo Bojnice v apríli tohto roku a samica v polovici septembra porodila dve mláďatá v jednom z úkrytov vo výbehu. Po ostravskej zoo, odkiaľ pochádza rodičovský pár Mannar a Kumana, je bojnická zoo druhou z českých a slovenských zoo, ktorá tento vzácny a najmenší druh divjej mačky odchováva.

Foto: Peter Lupták, ZOO Bojnice

OBSAH

ENVIROTÉMA

- 13 | **ZELENÁ SAMOSPRÁVA A PROGRAM OBNOVY DEDINY**
Pohľadom Ing. Vojtecha Ferencza, PhD., štátneho tajomníka Ministerstva životného prostredia SR
- 14 | **PROGRAM OBNOVY DEDINY**
Oblúbený dotačný mechanizmus Ministerstva životného prostredia SR už po 19. raz podporí projekty podporujúce kvalitné životné prostredie na slovenskom vidieku. Viac ako 87 % všetkých vidieckych obcí Slovenska sa už zapojilo do Programu obnovy dediny.
- 15 | **15. VÝROČIE SPOLKU PRE OBNOVU DEDINY**
Spolok pre obnovu dediny prešiel od svojho vzniku v roku 2000 neuveriteľne dlhú a úspešnú cestu pri naplňaní svojho poslania – skvalitnenia života na vidieku a zušľachtenie dediny.
- 16 | **DEDINOU ROKA 2015 SA STAL SPIŠSKÝ HRHOV**
Víťazom národnej súťaže Dedina roka 2015 sa stala obec Spišský Hrhov v okrese Levoča. Táto obec najkomplexnejšie preukázala naplnenie princípov a požiadaviek súťaže spomedzi 20 zúčastnených dedín.
- 18 | **MEDAILÓN VÍŤAZNEJ OBCE**
Obec Spišský Hrhov sa nachádza v južnej časti Levočského okresu v tesnom susedstve okresného mesta. Leží na hranici Levočských vrchov a Hornádskej kotliny a návštevník má z nej nádherný výhľad aj na Spišský hrad.
- 20 | **ZA ÚSPECH VĎAČÍME AJ PREDKOM...**
Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2014 získala obec Liptovská Teplička so svojím projektom Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr.
- 22 | **VEĽKÝ ÚTOK NA NELEGÁLNE SKLÁDKY**
Takmer 220 samospráv sa vďaka Veľkému upratovaniu Slovenska zbavuje rokmi hromadeného nelegálneho odpadu.

ENVIROSLOVENSKO

- 4 | SLOVENSKO SA PRIPRAVUJE NA PREDSEDNÍCTVO V RADE EURÓPSKEJ ÚNIE
- 5 | JASKYNE SLOVENSKEHO A AGGTELECKÉHO KRASU SÚ 20 ROKOV V ZOZNAME SVETOVÉHO DEDIČTVA
- 6 | ŽIVOTNÉ PROSTREDIE MIEST
- 6 | JUBILANT – ŠTÁTNY GEOLOGICKÝ ÚSTAV DIONÝZA ŠTÚRA
- 7 | ÚSPEŠNÁ III. MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ KONFERENCIA
- 7 | NÁRODNÁ PODNIKATEĽSKÁ CENA ZA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE SR 2015 POZNÁ VÍŤAZOV
- 8 | EURÓPSKY TÝŽDEŇ MOBILITY 2015 PREBIEHAL V ZNAMENÍ ALTERNATÍVNYCH SPÔSOBOV DOPRAVY
- 10 | SÚHLAS NA VÝRUB DREVÍN (2. ČASŤ)
- 11 | MŽP SR VYHLÁSILO 5. VÝZVU NA PREDKLADANIE ŽIADOSTÍ O NFP ZAMERANÚ NA SANÁCIU ENVIRONMENTÁLNYCH ZÁŤAŽÍ
- 12 | OSLAVY 60. VÝROČIA ZOO BOJNICE
- 12 | SENIORI OCHRANY PRÍRODY VO FILAKOVE

ENVIROVÝCHOVA

- 24 | ŠIŠKA NA PRAHU DOSPELOSTI
- 24 | ŠKOLÁCI ZMAPOVALI 116 ENVIRONMENTÁLNYCH ZÁŤAŽÍ A NAVŠTÍVILI 53 ŠKOLSKÝCH ZÁŤAŽÍ
- 25 | ÚSMEV PRE STROM – HOČI SME MALÍ, NAŠE ČINY SÚ VEĽKÉ

ENVIROPROJEKT

- 26 | NOVÍ DRŽITELIA ENVIRONMENTÁLNEJ ZNAČKY EÚ NA SLOVENSKU
- 26 | SKUPINA SLOVENSÝCH ORGANIZÁCIÍ ZAPOJENÝCH DO SCHÉMY EMAS SA OPĀŤ ROZRÁSTLA
- 27 | EKO HOTEL DÁLIA NA MAPE ELEKTROMOBILITY

ENVIROSVET

- 28 | SEDEMDESIAT ROKOV UNESCO
- 29 | ÚSPEŠNÉ PRACOVNÉ STRETNIUTIE EXPERTOV ŠTOKHOLMSKÉHO DOHOVORU
- 30 | ZMENY ENVIRONMENTU OD PAZÚRIKA K ROPE
- 32 | TIGRE HMYZIEHO SVETA
- 33 | EURÓPSKE DNI VTÁCTVA ZAUJALI

ENVIRORELAX

- 34 | NÁRODNÝ PARK SLOVENSÝ RAJ – RAJ TURISTIKY

enviro *magazín*

 odborný-náučný časopis o životnom prostredí, XX. ročník, 5. číslo (november 2015)
 vydáva Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenská agentúra životného prostredia (IČO 00 626 031) šesťkrát ročne, www.enviromagazin.sk
 Financované s podporou Environmentálneho fondu. Registrované na MK SR pod č. EV 636/08 ISSN 1335-1877

Adresa redakcie: SAŽP, Tajovského 28, 975 90 Banská Bystrica, tel.: 048/ 43 74 122, mobil: 0907 854 204, e-mail: enviro@sazp.sk

Redakčná rada: Maroš Stano (MŽP SR), Jozef Klinda, Martin Vavřínek (SAŽP), Martin Lakanda (SAŽP), Andrej Švec (SAŽP), Alica Kučerová (SAŽP), Viktória Ihringová (ŠOP SR), Michaela Mrázová (ŠOP SR), Branko Slobodník (FEE TU), Marek Drimal (FPV UMB)

Redaktorka: Iveta Kureková (SAŽP)

Editor: Peter Škorňa (SCG)

Grafické a editorské práce: Samuel Consulting Group, s. r. o.

Tlač: PRO, s. r. o.

Papier: CLARO SILK, 115 g/m² vnútro, 250 g/m² obálka, matný

Fotografia na titulnej strane: Igor Supuka

Nevyžiadané rukopisy a fotografie nevraciam. Redakcia si vyhradzuje právo na korigovanie a krátenie textov v prípade potreby. Kopírovanie a rozširovanie časopisu, prípadne jeho častí, výhradne s povolením vydavateľa.

Vážení čitatelia,

hlavným cieľom politiky rozvoja vidieka je zvýšiť kvalitu života jeho obyvateľov, pričom sa zachovávajú hodnoty vidieckej krajiny, jej kultúrne, prírodné a historické špecifiká. Rezort životného prostredia naplňa tieto ciele realizáciou politik, opatrení a programov. Medzi najznámejšie patrí Program obnovy dediny, ktorý už 18 rokov podporuje zlepšovanie kvality životného prostredia na vidieku. Do programu sa celkovo zapojilo viac ako 87 % všetkých vidieckych obcí Slovenska, čo svedčí o jeho popularite. V priebehu 18 rokov program podporil viac ako 3 000 projektov, ktoré prispeli k rozvoju slovenského vidieka. Významnými aktivitami sú aj súťaž Dedina roka či Cena Slovenskej republiky za krajinu. V roku 2015 MŽP SR spustilo program: Veľké upratovanie Slovenska, vďaka ktorému sa 219 samospráv zbaví nelegálneho odpadu. Bližšie informácie o týchto programoch a aktivitách nájdete v hlavnej téme Enviromagazínu, ktorú sme nazvali Zelená samospráva.

Pripomenieme si 70 rokov Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru UNESCO. V časopise sa dočítate o workshope venovanom Štokholmskému dohovoru, ale aj o tom, na aké problémy upozornili konferencie Životné prostredie miest a Vybrané aspekty integrovaného manažmentu životného prostredia. Predstavíme vám výsledky kampane k Európskemu týždňu mobility 2015, nových držiteľov environmentálnych značiek a nové organizácie zapojené do schémy EMAS. V rubrike Envirosvet sa dočítate, kto je označovaný za tigra hmyzieho sveta, a dovoľíme si vás pozvať na návštevu do Národného parku Slovenský raj. *Príjemné čítanie*

Martin Lakanda
riadiťel sekcie environmentalistiky a riadenia projektov SAŽP

Slovenská republika sa pripravuje na predsedníctvo v Rade Európskej únie

Slovensko je na výslni svojho integračného procesu v Európskej únii (EÚ) a prvýkrát vo svojej histórii bude v druhom polroku 2016 predsedať Rade EÚ. Ako predsednícky štát bude viesť rokovania o novej európskej legislatíve, aktuálnych politických otázkach či reprezentovať EÚ navonok.

Jeho hlavnou úlohou dovnútra Rady EÚ bude hľadať kompromisy medzi členskými štátmi v európskych politikách a viesť komplexný medziinstitucionálny dialóg vo vzťahu k ďalším európskym inštitúciám ako Európska komisia či Európsky parlament. Predsedníctvo v Rade EÚ (EU PRES) je jednou z najdôležitejších a najnáročnejších úloh vyplývajúcich z členstva v EÚ. SR bude predsedať Rade EÚ (SK PRES

2016) spolu s Holandskom (NL) a Maltou (MT) v rámci predsedníckeho TRIA, ktoré realizuje spoločný politický program. Samozrejme, pracovný program TRIA je často úzko spojený s programom Komisie, ktorá má právo legislatívnej iniciatívy. Každý člen skupiny v stanovenom poradí predsedá Rade EÚ počas obdobia šiestich mesiacov. Ostatní členovia predsedníckeho tria pomáhajú aktuálnej predse-

dajúcej krajine pri vykonávaní všetkých právomocí na základe spoločného programu. **Tvorba spoločného programu, ako aj samotný výkon predsedníctva síce umožňujú členskému štátu upriamiť pozornosť celej Európskej únie na otázky a témy, ktoré sú dôležité z pohľadu vlastných národných záujmov, resp. príslušného regiónu a ich presadenie v rámci politik a smerovania Európskej únie, ale rola predsedníckej krajiny tkvie skôr v pozícii čestného a neutrálneho vyjednávača („honest broker“).** Predsedajúci štát v Rade EÚ predsedá aj stretnutiam v Rade EÚ a v jej prípravných orgánoch a zastupuje členské štáty vo vyjednávaniach s Európskym parlamentom v rámci tzv.

spolurozhodovacej procedúry. **V oblasti životného prostredia sú v kompetencii Ministerstva životného prostredia SR v rámci orgánov Rady EÚ dve pracovné skupiny, a to pracovná skupina pre životné prostredie (rieši skôr legislatívne akty) a pracovná skupina pre medzinárodné otázky týkajúce sa životného prostredia (sústredí sa na medzinárodné vyjednávania).** Informácie o zložení predsedníckeho tímu za oblasť životného prostredia a zmeny klímy, ako aj o ich úlohách, ktoré budú plniť počas predsedníctva SR v Rade EÚ, vám sprostredkujeme v ďalšom čísle *Enviromagazínu*.

Text: Norbert Kurilla, generálny riadiťel Sekcie environmentálnej politiky MŽP SR

Jaskyne Slovenského a Aggteleckého krasu sú 20 rokov v Zozname svetového dedičtva

Jaskyniari a ochrancovia prírody si v septembri pripomenuli udalosti, ktoré pred dvadsiatimi rokmi viedli k zápisu jaskýň Slovenského a Aggteleckého krasu do Zoznamu svetového dedičtva UNESCO.

Maďarskí kolegovia oslávili aj 30. výročie vyhlásenia Aggteleckého národného parku. Správa slovenských jaskýň a Správa Aggteleckého národného parku vzhľadom na významné jubileá spoločne zorganizovali konferenciu *Výskum, využívanie a ochrana jaskýň*, ktorá sa na Slovensku usporadúva každé dva roky a práve teraz vstúpila do okrúhleho desiateho ročníka.

Vďaka príhovorom prezidentov oboch štátov Andreja Kisku a Jánosa Ádera, riaditeľov Správy slovenských jaskýň Jána Zuskina a Správy Aggteleckého národného parku Balázsa Veressa, ako aj slávnostnému koncertu vážnej hudby v jaskyni Baradla zanechal 22. september 2015 v každom účastníkovi podujatia hlboký dojem. Stretnutia sa zúčastnil aj minister pôdohospodárstva Maďarskej republiky Sándor Fazekas, štátni tajomníci, zástupcovia úradov, starostovia okolitých obcí, vedúci miestnych speleologických skupín a býva-

lí pracovníci, ktorí sa zaslúžili o zapísanie jaskýň Slovenského a Aggteleckého krasu do Zoznamu svetového dedičtva. Hostia a účastníci konferencie si potom prešli jaskyňu Domica na slovenskej strane. Nasledujúce dni patrili konferenčným referátom, v rámci ktorých odznelo 33 prednášok, bolo prezentovaných 10 posterov a vykonali sa aj viaceré terénne exkurzie.

Prezidenti János Áder a Andrej Kiska v jaskyni Baradla v spoločnosti riaditeľov Správy Aggteleckého národného parku Balázsa Veressa (z ľavej strany) a Správy slovenských jaskýň Jána Zuskina (zprava)

Prezentácia výskumov

V Rožňave a v maďarskom Bódvaszilasi mali vedeckí pracovníci a jaskyniari možnosť prezentovať výsledky svojich výskumov, ktoré uskočnili za uplynulé roky najmä na území Slovenského a Aggteleckého krasu. Obzvlášť pozoruhodné boli výsledky výskumných prác na projekte ukončenom uplynulý rok v rámci *Programu cezhraničnej spolupráce Maďarsko-Slovensko*. Stopovacie skúšky podzemných vôd tu priniesli niekoľko prekvapivých výsledkov, ale nemenej dôležité boli aj poznatky získané biológmi v jaskynnom systéme Domica-Baradla, odkiaľ identifikovali vyše 500 bezstavovcov vrátane mnohých vzácných a endemických druhov. Prvýkrát sa tu uskutočnil aj mikrobiologický výskum podzemných vôd. V rámci

tohto projektu sa podarilo vydať aj prvú komplexnú monografiu tohto významného, vyše 26 km dlhého jaskynného systému v slovenskom a v maďarskom jazyku. Po prezentovaní výsledkov sa sedemdesiat piati účastníci konferencie mohli oboznámiť s jaskyňami vo vrchu Esztramos v Rudabanskom pohorí, ktoré sa stali známymi vďaka banskej činnosti. Početná skupina absolvovala aj prechod v podzemí z Domice do Baradly cez sifóny, ktoré vďaka nedostatku zrážok neboli úplne uzatvorené. Konferencii bolo venované osobitné číslo odborného časopisu *Správy slovenských jaskýň Aragonit* a organizátori vydali k jubileu aj farebnú publikáciu o spoločnom svetovom dedičtve v slovenskom, maďarskom a anglickom jazyku.

*Text: Eudovít Gaál, SSJ
Foto: L. Gaál, T. Kovács*

Jaskyniari sa pripravujú na prechod z Domice do Baradly

Na konferencii prednášajúci predstavili vedecké riešenia problémov, ktoré doliehajú na súčasné mestá

Životné prostredie miest

Životné prostredie v našich mestách ovplyvňuje činnosť obyvateľov a ich ekonomické aktivity.

V dôsledku urbanizácie dochádza k zvyšovaniu zastavanej a spevnenej plochy na úkor vegetácie a narastá aj počet priemyselných prevádzok. Kvalitu ovzdušia ovplyvňuje neustále zvyšujúca sa intenzita motorovej dopravy. To všetko má

negatívny vplyv na životné prostredie a znižuje kvalitu života obyvateľov miest. Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) zorganizovala 29. septembra 2015 v Žiline medzinárodnú konferenciu Životné prostredie miest, ktorej ambíciou bolo predstaviť progresívne vedecké riešenia problémov, ktoré na súčasné mestá doliehajú. Životné prostredie sa v mestách podľa prednášajúcich často vníma ako hodnotenie stavu jeho zložiek: ovzdušia, vody, pôdy a dopravy. Hoci často počujeme, že je potreb-

né zlepšiť jeho stav, málokto si podľa nich povie: „Áno, ten čas už nastal, treba konať teraz.“ Organizátori chceli preto výberom tém prednášok mestá aj inšpirovať a nasmerovať na spoluprácu pre udržateľný rozvoj. Predstavili aj aktuálne smery, ktorými sa uberá výskum na vysokých školách a v odborných organizáciách, pričom projekty zamerané na oblasť znečistenia ovzdušia miest predstavili zástupcovia Vysokej školy banskej – Technickej univerzity v Ostrave a Žilinskej univerzity v Žiline. Praktickým

riešeniam z oblasti životného prostredia sa venovali zástupcovia miest Český Těšín a Žilina.

Prednášajúci zdôraznili výraznú odlišnosť životného prostredia miest od okolitej prírodnej krajiny. Spolupôsobením faktorov, ako sú teplo uvoľňované z nepriepustných povrchov, priemyselných procesov, spalovacích motorov v doprave, vykurovania obytných budov či zmien v hydrologickom cykle, sa nad mestom vytvára tzv. mestský ostrov tepla. A tak rozrastanie miest, nedostatok zelených plôch v súčinnosti so zmenou klímy, prakticky priamo ovplyvňujú urbanizované prostredie a môžu zásadne negatívne ovplyvňovať aj prírodné prostredie vrátane fauny aj flóry v priľahlom okolí.

Ako prítomných informoval environmentalista Jozef Klinda, na zlepšenie environmentálnej kvality miest SR prichádza v programovacom období Európskej komisie 2014 – 2020, Národný operačný program Kvalita životného prostredia (OP KŽP). V ňom sú základné smery podpory sústredené na ochranu životného prostredia, zníženie emisií a zachovanie biologickej rozmanitosti. Ďalšia časť intervencií je zameraná na zmiernenie následkov a adaptáciu na klimatickú zmenu, čo súvisí s energetikou, ale aj so zabezpečením udržateľného rozvoja miest. Z príspevkov prednesených na medzinárodnej konferencii vydá SAŽP zborník.

Text a foto: Marta Slámková

Jubilant – Štátny geologický ústav Dionýza Štúra

Štátny geologický ústav Dionýza Štúra (ŠGÚDŠ) oslávil významné jubileum – 75 rokov od svojho založenia v roku 1940. Tento významný medzník si 15. októbra 2015 pripomenul rekapituláciou svojho vzniku, vývoja a súčasného postavenia na poli slovenskej vedy. Program osláv pozostával z dvoch častí: konferencie na tému 75 rokov práce pre Slovensko a slávnostného zhromaždenia, v rámci ktorého udelil minister životného prostredia Peter Žiga spolu s generálnym riaditeľom ústavu Branislavom Žecom Ceny Dionýza Štúra za rok 2015 a medaily ŠGÚDŠ. Súčasťou

programu bolo slávnostné odhalenie busty a pracovne akademika Dimitrija Andrusova, prvého riaditeľa ŠGÚDŠ a sprístupnené boli aj nové geologické zbierky. Význam činnosti ústavu v poslednom období vníma aj široká verejnosť, keďže geológovia plnili dôležitú úlohu pri riešení situácie v prípade katastrofálneho zosuvu vo Vrátnej doline, zosuvov v okolí Prievidze, v obci Banka pri Piešťanoch, v Nižnej Myšli a najnovšie v súvislosti s vývojom okolo brala nad Strečnom a mnohých ďalších. Existuje predpoklad, že v dôsledku klimatickej zmeny a extrémnych

zrážok bude Slovensko odbornú prácu geológov potrebovať čoraz viac. „Počas 75 rokov svojej existencie táto inštitúcia zohrala a naďalej zohráva významnú úlohu v riešení celospoločenských problémov s dôrazom na geovedné disciplíny. Jej postavenie lídra slovenskej geológie je nespochybniteľné,“ zdôraznil v príhovore minister Peter Žiga.

Medzi najdôležitejšie úlohy ŠGÚDŠ patrí výskum geologickej stavby a geologického vývoja územia SR, jeho zobrazovanie a interpretácia, výskum podzemnej vody a geotermálnej energie, skúmanie surovínového

potenciálu SR a jeho racionálneho využitia, poznanie inžinierskogeologických vlastností územia a komplexná ochrana životného prostredia, ktorá súvisí s bezprostredným geologickým prostredím. V súčasnosti je veľmi sledované aj monitorovanie environmentálnych záťaží na vybraných lokalitách SR či sledovanie objemovej aktivity radónu v geologickom prostredí. ŠGDÚŠ sa podieľa aj na výskume inžinierskogeologických vlastností územia, registruje a skúma zosuvy a iné svahové deformácie aj tendencie územia k svahovým zosuvom. Okrem toho vedie aj evidenciu potenciálnych zdrojov rudných,

Úspešná III. medzinárodná vedecká konferencia

Dekan FEE TU vo Zvolene B. Slobodník otvára konferenciu Vybrané aspekty IMŽP. Za predsedníckym stolom odborný garant konferencie L. Miklós a moderátori jednotlivých sekcií I. Voločšuk, J. Vrábliková a A. Hynek.

17. septembra sa pri príležitosti Medzinárodného roku pôdy 2015 na pôde Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene konala medzinárodná vedecká konferencia Vybrané aspekty integrovaného manažmentu životného prostredia (IMŽP).

Na jej organizácii spolupracovali: Katedra UNESCO pre ekologické vedomie a trvalo udržateľný rozvoj Fakulty ekológie a environmentalistiky (FEE TU) vo Zvolene, Global Water Partnership Slovensko a Univerzitná vedecko-technická spoločnosť pri TU vo Zvolene. V poradí už 3. ročník konferencie s podtitulom „Pôda a voda“ nad-

viazal na predchádzajúce ročníky a špecializoval sa na rozmanitú škálu aspektov súvisiacich s výkonom integrovaného manažmentu životného prostredia. Odbornými garantmi konferencie boli László Miklós, zakladateľ a dlhoročný vedúci Katedry UNESCO pre ekologické vedomie a TUR a Tomáš Orfánus, zástupca organizácie Glo-

Prednášajúca Danka Thalmeinerová, významná predstaviteľka ústredia GWP – Senior Knowledge Management Officer, Global Water Partnership Stockholm

šu nevyhnutnou podmienkou je výskum a vzdelávanie. Počas konferencie sa diskutovalo o všetkých uvedených problémových okruhoch IMŽP (pôda a voda) a o vytýčení priorit pre budúcnosť. Konferencia prebiehala v 3 základných, navzájom prepojených tematických blokoch:

I. Krajinnno-ekologické aspekty manažmentu ŽP (pôda a voda)
II. Právne, ekonomické a edukačné aspekty manažmentu ŽP (pôda a voda)

III. Inžiniersko-environmentálne aspekty ŽP (pôda a voda)

Odznelo 25 odborných a vedeckých referátov a v rámci posterovej sekcie sa predstavilo 7 tém. Účastníci konferencie upozornili, že hoci je IMŽP v prírodovednej sfére známy – snaha o jeho implementáciu do praxe je prítomná, uplatňovanie tohto manažmentu však nie je uspokojivé. Prítomní sa preto snažili navrhnúť opatrenia

bal Water Partnership Slovensko. Cieľom konferencie bolo hodnotenie procesu rozvoja integrovaného manažmentu životného prostredia (IMŽP) v SR, s dôrazom na starostlivosť a ochranu pôdy a vody v krajine. Pre právny nástroj IMŽP je potrebná dobre fungujúca legislatíva, ktorá je základom pre všetky ostatné výkonné nástroje. Ďal-

na prelomenie tzv. „rezortného egoizmu“ a „dezintegrácie“, ktoré, žiaľ, v súčasnosti stále prevládajú. Vedecké príspevky a závery z konferencie budú publikované vo vedeckom zborníku.

Text: Andrea Diviaková, Katedra UNESCO pre ekologické vedomie a TUR, FEE TU Zvolen

Foto: A. Diviaková, A. Julény

Národná podnikateľská cena za životné prostredie SR 2015 pozná víťazov

V rámci 5. ročníka konferencie Priemyselné emisie 2015, konanej 5. a 6. októbra v Bratislave, sa udeľovala v štyroch kategóriách aj Národná podnikateľská cena za životné prostredie SR 2015.

V kategórii Podnikanie a biodiverzita si cenu prevzala spoločnosť U. S. Steel Košice za rekonštrukciu a modernizáciu čistiarnie odpadových vôd Sokolany. V kategórii Produkt konzorcium v zložení Strojnícka fakulta Slovenskej technickej univerzity v Bratislave, Chemosvit Environchem a Konštrukta – Industry za mobilné protipovodňové zábrany vyrobené z drahých surovín. Spoločnosť Elektro

Recycling získala cenu v kategórii Proces za plastový granulat - PS a ABS, ide o výstupné produkty vznikajúce extrúziou. Za schému EMAS ako nástroj podpory environmentálneho manažmentu v spoločnosti bola v kategórii Manažerstvo ocenená spoločnosť Natur-pack. Súťaž na Slovensku vyhlasuje od roku 2007 Asociácia priemyselnej ekológie na Slovensku (ASPEK). Na úrovni Európy sa súťaž tohto typu organizuje už od roku 1987 pod názvom Európske ceny za životné prostredie v podnikaní. Národná súťaž je podmienkou vstupu podnikateľských subjektov zo Slovenska.

Text: TASR

Cenu Dionýza Štúra za rok 2015 si prevzal bývalý zamestnanec ŠGÚDŠ Vlastimil Konečný. Odovzdali mu ju minister P. Žiga spolu s generálnym riaditeľom ŠGÚDŠ B. Žecom.

nerudných a energetických surovín a inventarizuje opustené a uzavreté úložiská ťažobných odpadov.

Text: ŠGÚDŠ, Komunikačný odbor MŽP SR
Foto: ŠGÚDŠ

Európsky týždeň mobility 2015 v znamení alternatívnych spôs

Účastníci Veľkej jesenej cyklojazdy v Žiline

Slovenské mestá sa aj v tomto roku zapojili do najväčšej a najrozšírenejšej kampane na svete na podporu trvalo udržateľnej mobility v mestách – Európskeho týždňa mobility (ETM) 2015.

Ako hlavné podujatie iniciatívy **SPRÁVNE KOMBINUJ/DO THE RIGHT MIX** bolo vynikajúcou príležitosťou na objasnenie výziev, ktorým mestá čelia. Tým otvorila cestu pre zmenu správania a posun k udržateľnejšej dopravnej stratégii. Hlavným cieľom tohtoročnej kampane bolo povzbudiť samosprávy, aby zaviedli a podporovali opatrenia udržateľnej mest-

skej mobility a zároveň, aby vyzvali svojich obyvateľov využívať na prepravu multimodálnu dopravu (peši, bicyklom či hromadnou dopravou). Správne kombinovanie rôznych druhov dopravy môže, okrem pozitívneho vplyvu na kvalitu života v mestách, často viesť aj k rýchlejšej a príjemnejšej ceste. Na Slovensku koordinovala kampaň ETM 2015 rezortná inštitúcia Ministerstva

životného prostredia SR (MŽP SR) - Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP).

Masívna podpora

ETM patrí na celom svete termín od 16. do 22. septembra. Každoročne sa tak deje z iniciatívy Európskej komisie (EK). **Do kampane ETM 2015 sa zapojilo 45 štátov z celého sveta**, napríklad aj Japonsko, Kórea či Argentína. **Na Slovensku sa do národnej kampane zapojilo 30 miest:** Banská Bystrica, Bardejov, Bojnice, Bratislava, Dolný Kubín, Galanta, Hlohovec, Komárno, Krásno nad

Kysucou, Levice, Liptovský Mikuláš, Lučenec, Margecany, Martin, Moldava nad Bodvou, Nitra, Nové Zámky, Partizánske, Poprad, Prešov, Prievidza, Ružomberok, Senica, Sereď, Spišská Nová Ves, Svit, Štúrovo, Trnava, Zvolen a Žilina. Tieto mestá spolu s partnermi zorganizovali pre svojich obyvateľov a návštevníkov v tomto období množstvo aktivít, ktorých cieľom bolo podporiť trvalo udržateľnú mobilitu v mestách. ETM vyvrcholil Dňom bez áut (22. september), ktorého cieľom je podpora ekologických foriem dopravy, upozornenie na znečistené životné

EURÓPSKY TÝŽDEŇ MOBILITY

16. - 22. SEPTEMBER

An initiative of the

prebiehal obov dopravy

prostredie automobilmi a následné škodlivé vplyvy na ľudské zdravie.

Motivačná súťaž

Aktivitu zapojených miest do národnej kampane ETM 2015 sa rozhodlo oceniť MŽP SR vyhlásením národnej súťaže, do ktorej sa prihlásilo 14 samospráv. Ocenenia sa odovzdávali počas slávnosti v rámci konferencie Cyklistická doprava v Banskej Bystrici (6. – 7. októbra 2015), ktorá bola venovaná plánovaniu udržateľnej mestskej mobility a problematike cyklistickej infraštruktúry, cyklo dopravy a cykloturistiky.

Katégoriu národnej súťaže ETM 2015 Aktívna samospráva vyhrala Žilina, ktorá podľa členov hodnotiacej komisie *najlepšie preukázala schopnosť motivovať subjekty pôsobiace na jej území k vzájomnej spolupráci a spolupatričnosti smerujúcej k realizácii aktivít a trvalých opatrení v oblasti mobility*. Zabodovala rôznorodosťou realizovaných aktivít, ale aj počtom inštitúcií a organizácií spolupracujúcich pri ich príprave. Aj vďaka participácii zorganizovali v meste napríklad súťaž Presadni na MHD a vyhraj, Cykloškolu pre najmenších, Veľkú jesennú cyklojazdu, Workshop skrášľovania bicyklov či Susedskú slávnosť. A čo je najdôležitejšie, aktivitami presvedčili množstvo obyvateľov mesta pod Dubňom zapojiť sa do kampane.

Za originálnu aktivitu Deň bez áut – parkovisko v centre mesta trochu inak bola ocenená Banská Bystrica. Organizátori vytvorili v priestore parkoviska pri Barbakane aj improvizovanú triedu. Študenti miestneho Gymnázia Mikuláša Kováča sa tu naučili viac nielen o histórii mesta, pričom absolvovali spolu s profesionálnou sprievodkyňou malý okruh mestom, ale aj o ekológii a ekologických spôsoboch prepravy. Študentom počas hodiny environmentálnej výchovy

prednášali o výhodách správnej kombinácie rôznych druhov dopravy zamestnanci Slovenskej agentúry životného prostredia. Sprostredkovali im informácie o tom, ako by ich *cesta do školy mohla byť rýchlejšia, lacnejšia, zdravšia a šetrnejšia k prostrediu, v ktorom žijú*. Druhá časť parkoviska pri Barbakane bola vyčlenená na šport, kde sa predviedli parkúristi z Freerun family. *Cieľom aktivity bolo verejnosti a najmä mladým ľuďom ukázať, koľko miesta by ostalo na športoviská a spoločenské aktivity obyvateľov miest, keby nebolo vyhradených toľko miest pre automobily*. V tejto kategórii bola hodnotená kreativita, originalita, atraktivita a prevedenie stvárnenia aktivity.

Moldava nad Bodvou si prevzala ocenenie za efektívne trvalé opatrenie, ktorým je Terminál integrovanej osobnej dopravy. Ide o dopravný systém, kde je prestup cestujúcich tzv. suchou nohou, pri ktorom účastník prechádza pod krytými nástupišťami a využíva bezobslužnú pešiu, cyklistickú, cestnú a koľajovú prepravu tak, aby bola pre neho čo najefektív-

Hodina environmentálnej výchovy pri banskobystrickom Barbakane

Študenti Strednej umeleckej školy L. Bielika sprostredkovali svojou tvorbou umelecký pohľad na ETM

nejšou. Výhodou pre cestujúcich je jednoznačne možnosť okamžitého prestupu z autobusu na vlak a v budúcnosti sa počíta s napojením železnice na električkovú trať. Súčasťou projektu sú nástupné a výstupné stanovišťa pre vlaky, autobusy, 120 parkovacích miest pre cyklistov, parkovisko pre 120 áut, stanovište taxíkov, parkovacie miesta pre osoby so zníženou pohyblivosťou, ale aj zeleň. Ukončenie stavebných prác na termináli bolo naplánované na polovicu októbra a prvý vlak by mal odísť zo stanice v decembri 2015. *V tejto kategórii sa hodnotila efektivita prihlásenej aktivity, jej udržateľnosť, finančná náročnosť a dosah na*

životné prostredie.

Katégoriu Originálna tematická fotografia vyhralo mesto Levice, ktorého snímky priblížili študentov Strednej umeleckej školy L. Bielika počas realizácie projektu *Umenie do ulíc*. Verejnosti svojou tvorbou sprostredkovali umelecký pohľad na ETM.

Text: Iveta Kureková

Foto: Archív SAŽP, miest Žilina, Moldava nad Bodvou a Levice

Terminál integrovanej osobnej dopravy v Moldave nad Bodvou tesne pred dokončením

Plánovaná výstavba nie je automaticky relevantným dôvodom na výrub drevín

SÚHLAS NA VÝRUB DREVÍN (2. časť)

Niektoré kompetencie vrátane povoľovania výrubu drevín boli prenesené zo štátnej správy na samosprávu ešte zákonom č. 416/ 2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky.

Obec ako orgán ochrany prírody je v rozhodovacom procese povinná zabezpečiť a presadzovať celospoločenské záujmy na úseku ochrany drevín, t. j. povoľovanie výrubov drevín by sa nemalo realizovať automaticky len na základe podanej žiadosti, ale len v nevyhnutných a odôvodnených prípadoch. Ochrana drevín je činnosť zameraná na udržanie ich ekologických a estetických funkcií v prírode, krajine a urbánnom priestore a na predchádzanie ich neodôvodnenému výrubu. Pre rozhodnutie, ktoré sa vydáva formou súhlasu, je charakteristická alternatívnosť jeho obsahu, tzn., že súhlas na výrub drevín môže, ale tiež nemusí byť vydaný. Žiadateľ o výrub drevín nemá na vydanie súhlasu právny nárok. Množia sa prípady rozsiahlych výrubov stromov nielen v zastavanom území obcí a miest, ale aj vo voľnej krajine, na ktorú upozorňujú občania a mimovládne organizácie. V nemalej miere ide aj o necitlivé neopodstatnené odstra-

ňovanie starých vzácnych a historicky významných stromov, pri ktorých treba uvážene posudzovať funkcie drevín, ktoré plnia dôležité nielen ekologické, ale aj klimatické, hygienické a estetické funkcie v životnom prostredí človeka.

Plánovaná výstavba alebo iná stavebná činnosť na pozemkoch, kde rastú dreviny, nie je automaticky relevantným dôvodom na výrub drevín. Každý (teda aj projektanti, stavebníci) je povinný chrániť prírodu a krajinu pred poškodzovaním a ničením a starať sa o jej zložky. Projektanti tzv. zelenú plochu často stotožňujú s „voľnou plochou“, kde možno automaticky plánovať a uskutočňovať stavby. Ak by to tak bolo, povoľovací proces by stratil svoje opodstatnenie. Navyše, podľa § 3 ods. 4 a 5 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny **podnikatelia a právnické osoby**, ktorí svojou činnosťou zasahujú do ekosystémov, ich zložiek

alebo prvkov, sú **povinní** na vlastné náklady **vykonávať opatrenia smerujúce k predchádzaniu a obmedzovaniu ich poškodzovania a ničenia**. Tieto opatrenia sú **povinné** zahrnúť už do návrhov projektov, programov, plánov a ostatnej dokumentácie vypracúvanej podľa osobitných predpisov, teda aj do územnoplánovacej dokumentácie a stavebných projektov. Dôslednejšie by mali byť vyžadované orgánmi ochrany prírody pri predkladaní žiadostí rôznych zásahov vrátane žiadostí o výrub drevín.

Územné konanie predstavuje proces, ktorého výsledkom je **územné rozhodnutie** (napr. rozhodnutie o umiestnení stavby, rozhodnutie o využití územia) a až následne v prípade stavebnej činnosti sa uskutočňuje stavebné konanie, ktorého výsledkom je **stavebné povolenie**. V praxi sa dlhodobo uplatňovali rôzne postupy pri predkladaní potrebných súhlasov dotknutých orgánov štátnej správy (napr. súhlas na výrub drevín). Najčastejší bol postup, pri ktorom stavebné úrady požadovali predložiť súhlas na výrub drevín, až pri stavebnom konaní. Odpoveď na otázku – *v ktorom štádiu konania (územného*

alebo až stavebného konania) má byť predložený prípadný súhlas na výrub drevín – dal Najvyšší súd vo svojom rozsudku č. sp. zn. 5 SŽP 10/2009 a následne aj Ústavný súd č. II ÚS 197/2010.

„Najvyšší súd nemôže akceptovať právnu situáciu, keď s vedomím, že na dotknutom území, kde sa v čase rozhodovania nachádzajú rastúce stromy a kríky, stavebný úrad rozhodne o umiestnení stavby, tzn., že za tejto situácie nemožno vylúčiť budúci stav, keď určitá plocha bude zastavaná stavbou, v dôsledku čoho budú musieť byť logicky zlikvidované, resp. odstránené všetky prekážky dotknuté vrátane tam existujúcich porastov (a to aj v budúcnosti) touto stavbou. Z tohto dôvodu je potom irelevantné tvrdenie, že toto rozhodnutie o umiestnení stavby ešte nezakladá právo na uskutočnenie stavby.“

Podľa rozsudku Najvyššieho súdu SR je už vydanie územného rozhodnutia podmienené vydaním právoplatného rozhodnutia orgánu ochrany prírody o súhlase na výrub drevín. V opačnom prípade by išlo iba o čisto Formálne rozhodovanie orgánu ochrany prírody, lebo jeho rozhodovacia nezávis-

Podľa Najvyššieho súdu SR je už vydanie územného rozhodnutia podmienené vydaním právoplatného rozhodnutia orgánu ochrany prírody o súhlase na výrub drevín

nutia záujmy ochrany prírody a krajiny. S prihliadnutím na Čl. 44 Ústavy Slovenskej republiky a § 17 ods. 1 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov pre Najvyšší súd vyplýva záver, že verejný záujem na ochrane životného prostredia ako základného predpokladu existencie ľudskej bytosti je mimoriadny, a preto právny poriadok Slovenskej republiky jej venuje zvýšenú pozornosť a na základe uvedeného je prípustné výkon niektorých práv jednotlivca obmedziť.

V praxi by sa mal teda uplatniť postup, že ešte pred vydaním roz-

hodnutia o umiestnení stavby (územného rozhodnutia), by mal stavebný úrad vyriešiť otázku týkajúcu sa toho, či orgán ochrany prírody a krajiny vydá, alebo nevydá súhlas na výrub drevín. Až na základe vyriešenia tejto otázky stavebný úrad rozhodne o tom, či na celom vymedzenom území vydá, alebo nevydá územné rozhodnutie. Takýto postup korešponduje nielen so závermi vyššie uvedených súdnych rozhodnutí, ale aj s ustanoveniami § 103 ods. 6 a 9 zákona č. 543/2002 Z. z., podľa ktorých orgán štátnej správy, ktorý vedie konanie o veci, ktorou môžu byť dotknuté záujmy ochrany prírody a krajiny, môže o veci rozhodnúť najskôr po tom, ako mu bolo doručené rozhodnutie orgánu ochrany prírody o vydaní alebo nevydaní súhlasu, alebo povolení, resp. nepovolení výnimky zo zákazu. Predmetnými rozhodnutiami je orgán štátnej správy viazaný.

● ● ●
Orgán ochrany prírody a krajiny by mal teda uviesť vo vyjadrení k územnému konaniu podľa § 9 ods. 1 písm. b) zákona č. 543/2002

Z. z. nielen skutočnosť, že na predmetnom pozemku sa nachádzajú dreviny, ale upozorniť aj na to, že o prípadnom výrube drevín sa bude musieť rozhodnúť v samostatnom konaní podľa § 47 ods. 3 zákona č. 543/2002 Z. z. ešte pred vydaním územného rozhodnutia. Až na základe vyhodnotenia zákonom stanovených kritérií orgán ochrany prírody v samostatnom konaní rozhodne, či sa na dreviny vydá, alebo nevydá povolenie na ich výrub. V týchto konaniach by mal orgán ochrany prírody aj dôsledne vyžadovať uplatňovanie § 3 zákona č. 543/2002 Z. z., podľa ktorého podnikateľa a právnické osoby sú povinné na vlastné náklady vykonávať opatrenia smerujúce k predchádzaniu a obmedzovaniu poškodzovania a ničenia ekosystémov vrátane drevín.

Ak súhlas na výrub drevín orgán ochrany prírody nepovolí, potom sa stavebný úrad pri vydávaní územného rozhodnutia musí s týmto zákazom vyrovnáť.

Text: Beata Múčková, hlavná inšpektorka Inšpekcie ochrany prírody SIŽP

Foto: Peter Škorňa, SAŽP

losť by bola obmedzená už existujúcim územným rozhodnutím. Nielen stavebné konanie samotné, ale aj územné konanie predstavuje konanie o veci, ktorou môžu byť dotknuté záujmy ochrany prírody a krajiny, a nemožno vylúčiť, že aj výrazným spôsobom. Stavebný úrad nesmie nechať bez povšim-

MŽP SR vyhlásilo výzvu na predkladanie žiadostí o NFP zameranú na sanáciu environmentálnych záťaží

EURÓPSKA ÚNIA
Európske štrukturálne a investičné fondy

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky ako Riadiaci orgán pre Operačný program Kvalita životného prostredia zverejnilo 8. októbra v poradí 5. výzvu na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok.

Prioritná os: 1. Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry
Špecifický cieľ: 1.4.2 Zabezpečenie sanácie environmentálnych záťaží v mestskom prostredí, ako aj v opustených priemyselných lokalitách (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou)
Kód výzvy: OPKZP-PO1-SC142-2015-5

Indikatívna výška finančných prostriedkov vyčlenených na výzvu je 149 000 000 eur z Kohézneho fondu. K výške zdrojov EÚ je ešte pričlenená príslušná výška finančných prostriedkov štátneho rozpočtu v súlade so *Stratégiou financovania Európskych štrukturálnych a investičných fondov pre programové obdobie 2014 – 2020*.
V rámci výzvy sú oprávnení-

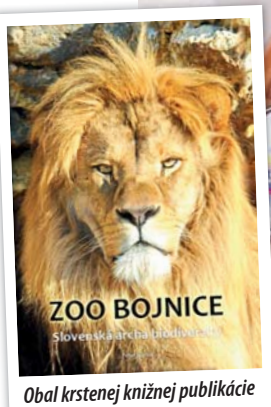
mi žiadateľmi subjekty, na ktoré prechádza povinnosť odstrániť environmentálnu záťaž v prípade, ak pôvodca environmentálnej záťaže zanikol alebo zomrel a nie je možné určiť povinnú osobu v súlade s princípom znečisťovateľ platí. Na účely aktivít oprávnených v rámci tejto výzvy je takýmto subjektom v zmysle § 5 zákona č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov príslušné ministerstvo určené ako povinná osoba uznesením vlády SR. Vyhlásená výzva je zameraná na sanáciu envi-

ronmentálnych záťaží v súlade s prioritami Štátneho programu sanácie environmentálnych záťaží, ktoré boli uznesením vlády SR určené na sanáciu. Ako takéto záťaže boli určené napr. viaceré železničné depá, nevyhovujúce skládky nebezpečných odpadov, alebo staré kontaminované priemyselné areály.
Viac informácií možno získať na webovom sídle OP KŽP www.op-kzp.sk alebo na e-mailovej adrese riadiaceho orgánu: vyzvy.opkzp@enviro.gov.sk.
Zdroj: Sekcia environmentálnych programov a projektov MŽP SR, Sekcia fondov EÚ SAŽP

Oslavy 60. výročia ZOO Bojnice

Od roku 1955, keď Zoologická záhrada Bojnice otvorila svoje brány návštevníkom, ubehlo 60 rokov.

Toto krásne jubileum si pripomenula hneď dvomi akciami. V piatok, 2. októbra 2015 minister životného prostredia Peter Žiga s riaditeľom ZOO Bojnice Milanom Šovčíkom slávnostne prestrihli pásku v priestoroch nového vstupného areálu. Následne pokračovali oslavy v Huňadyho sále Bojnického zámku, kde o. i. minister odovzdal 8 zamestnancom zoo čestné uznania ministerstva. Riaditeľ ZOO Bojnice zároveň ocenil ďakovným listom ďalších 11 pracovníkov. Súčasťou osláv bol aj slávnostný krst novej knihy o Zoologickej záhra-

Obal krstenej knižnej publikácie

Slávnostná torta

de v Bojniciach s názvom Slovenská archa biodiverzity. Do života ju uviedol minister spolu s autorom publikácie Petrom Luptákom, vedúcim zoologickeho odboru. Prítomným hosťom odprezentovali aj nový časopis bojnickej zoo – Zebra. Zoologická záhrada Bojnice pri príležitosti výročia a zároveň Sve-

tového dňa zvierat pripravila na nedeľu, 4. októbra 2015 Deň otvorených dverí, v rámci ktorého znížila nielen vstupné na polovicu, ale pre 3 669 návštevníkov pripravila aj zaujímavý program. Deti sa zapájali do súťaží, pre návštevníkov boli pripravené komentované prehliadky. Tak deti, ako aj dospelí počas nedele ocenili potleskom atraktív-

ne cvičenie dvoch sloníc – Maje a Guly. Na svoje si prišli obyvatelia zoo ako levy, slony, medvede, orangutany, lemury, ale aj rysy a priamo pred návštevníkmi si s prekvapenými výrazmi rozbaľovali svoje darčeky s dobrotami.

Text: Simona Kubičková, ZOO Bojnice

Foto: ZOO Bojnice

Seniori ochrany prírody vo Filákovke

Seniori ochrany prírody Slovenska sa 1. – 2. októbra 2015 zišli na svojom 21. výročnom stretnutí vo Filákovke. Program podujatia pripravilo predsedníctvo Klubu seniorov slovenskej ochrany prírody, organizačne ho zabezpečilo Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPaJ).

Stretnutie vo Filákovke, ktoré finančne podporila Štátna ochrana prírody SR (ŠOP SR), sa venovalo aj oceneným členom. V roku 2015 Cenu ministra životného prostredia dostali: Milan Murín, Anton Lucinkievicz, Ján Terray, Koloman Vestenický, Juraj Galvánek a Pavol Majko a Čestné uznanie Milan Hlivák, Vlastizdar Vágenknecht a Jozef Radúch. Pri príležitosti 95. výročia narodenia (24. 10. 1920) a 10. výročia úmrtia (31. 10. 2005) sa seniori venovali aj pamiatke vysokoškolského pedagóga, vedeckého pracovníka – popredného botani-

ka a obetavého spolupracovníka štátnej ochrany prírody Dezidera Magica, ktorému navrhli umiestniť na vhodnom mieste pamätnú tabu-

lu. Uctili si aj pamiatku dvoch spolupracovníkov ochrany prírody, ktorí v tomto roku umreli – Zdeňka Šíra, bývalého vojenského kartografa, turistického značkára, autora emblému Klubu seniorov ochrany prírody Slovenska a Dušana Kubínyho, geológa a autora návrhu Prírodného parku v Nízkyh Tatrách s diferencovanou ochranou. S prí-

rodnými hodnotami CHKO Cerová vrchovina, ktoré si v uplynulom roku pripomenulo 25. výročie vyhlásenia, oboznámili účastníkov

Eva Belanová, riaditeľka správy tejto CHKO a Katarína Gaálová. Druhý deň sa seniori zúčastnili exkurzie na Filákovský hrad a hrad Šomoška.

Text a foto: Július Burkovský

Účastníci stretnutia Klubu seniorov slovenskej ochrany prírody vo Filákovke

ZELENÁ SAMOSPRÁVA

Milí čitatelia,

Slovensko je ešte stále skôr vidieckou krajinou. Z 2 890 sídiel tvoria 95,2 % dediny a iba 4,8 % mestá. Rozvoj vidieka predstavuje preto významný prvok v celkovom rozvoji krajiny.

V štátoch vyspelej Európy patrí k uznávaným nástrojom jeho ekonomického a kultúrneho rozvoja a súčasne aj ochrany životného prostredia *Program obnovy dediny* (POD).

Nositelom POD je na Slovensku Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR), odborným výkonom bola poverená Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP). Za 18 rokov využívania dotačného systému POD sa zapojilo do tohto programu spolu 2 394 obcí a 259 mikroregionálnych združení obcí. Spolu to predstavuje 87 % všetkých dedín SR, čo svedčí o mimoriadnej obľube tohto dotačného mechanizmu. Vďaka úspechu dotačného programu sa darí naplňať jeho základný cieľ - udržať človeka na slovenskom vidieku a vytvárať ekonomické, organizačné a odborné predpoklady podpory vidieckych komún na to, aby sa vlastnými silami snažili o harmonický rozvoj zdravého životného prostredia, zachovávanie prírodných a kultúrnych hodnôt vidieka a rozvoj environmentálne vhodných hospodárskych aktivít s dôrazom na identitu a špecifiká tohto prostredia. Neodmysliteľnou súčasťou aktivít rezortnej organizácie MŽP SR - SAŽP je aj súťaž *Dedina roka*, ktorej zámerom je prezentácia krás, jedinečnosti a úspechov vidieka, zvyšovanie povedomia občianskej spoločnosti o hodnote krajiny, originality a národnej hrdosti, ale aj zvyšovanie konkurencieschopnosti a prestíže slovenských obcí. Do mozaiky podporných aktivít, ktoré realizuje SAŽP a zastrešuje naše ministerstvo, patrí aj *Cena Slovenskej republiky za krajinu*. Cieľom jej udeľovania je oceniť aktivity smerujúce ku kvalitnej a udržateľnej starostlivosti o krajinu.

Problémy pri starostlivosti o vidiecku krajinu na Slovensku spôsobuje aj veľké množstvo čiernych skládok odpadu. MŽP SR preto realizuje program pod názvom *Veľké upratovanie Slovenska* na odstraňovanie tzv. čiernych skládok, ktoré má výrazne pohnúť s riešením tohto dlhodobého problému. Na tento cieľ je určených 10 miliónov eur z Environmentálneho fondu a dotáciu na odstránenie starých čiernych skládok odpadu získalo v rámci spomínaného programu 219 žiadateľov. Politika rozvoja vidieka sa neustále vyvíja a na nové výzvy reaguje aj MŽP SR. Výsledkom je životaschopný vidiek, ktorý ponúka jeho obyvateľom kvalitné podmienky pre život.

Ing. Vojtech Ferencz, PhD.,
štátny tajomník MŽP SR

Program obnovy dediny

Oblúbený dotačný mechanizmus Ministerstva životného prostredia SR (MŽP SR) už po 19 raz podporí projekty podporujúce kvalitné životné prostredie na slovenskom vidieku. Viac ako 87 % všetkých vidieckych obcí Slovenska sa už zapojilo do Programu obnovy dediny.

Cieľom programu je vytvárať ekonomické, organizačné a odborné predpoklady podpory vidieckych komunít na to, aby sa vlastnými silami snažili o harmonický rozvoj zdravého životného prostredia, zachovávanie prírodných a kultúrnych hodnôt vidieckej krajiny a rozvoj environmentálne vhodných hospodárskych aktivít s dôrazom na identitu a špecifiká vidieckeho prostredia. Program za celé obdobie prerazil do slovenských dedín viac ako 9 miliónov eur, ktoré obce využili na projekty obnovy a rozvoja. Program obnovy dediny je rezortným programom (MŽP SR),

ktorý dotačným mechanizmom podporuje malé rozvojové projekty na vidieku. Priemerná výška dotácie je 4 850 eur. Aj v roku 2016 MŽP SR podporí ďalšie projekty, ktoré prispejú k zlepšovaniu kvality života a prostredia na vidieku.

Program obnovy dediny sa v súčasnom období naplňa prostredníctvom dvoch oblastí podpory. Prvá z nich je zameraná na podporu projektov zlepšovania kvality životného prostredia na vidieku, na zlepšovanie environmentálneho povedomia a zvyšovanie informovanosti o hodnote vidieckej krajiny. Druhá sa zameriava na podporu budovania zelenej infraštruktúry vo vidieckych sídlach a v krajine.

Podporujeme kvalitné životné prostredie na vidieku

Program podporuje aktivity zamerané na rozvoj odpadového hospodárstva, monitoring a odstránenie nelegálnych skládok odpadu, čistenie vodných tokov a príslušných plôch v správe obcí od odpadov, podporuje projekty zamerané na vytváranie a úpravu lokalít zberu komunálneho odpadu, aktivity na podporu ochrany vodných pome-

Obec Vítkovce, projekt: Realizácia protipovodňovej a protieróznej výsadby na brehoch toku Lodina v centre obce, projekt bol realizovaný v roku 2014, dotácia 5 000 eur. Obcou Vítkovce preteká tok Lodina, ktorý bol v zastavanom území bez sprievodnej vegetácie a neraz, formou povodní, spôsobil obci a jej občanom nemalé škody na majetku. Cieľom projektu bolo zvýšenie protieróznej a protipovodňovej ochrany na toku Lodina prostredníctvom výsadby sprievodnej brehovej vegetácie a zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľov. Navrhnuté a zrealizované úpravy brehu toku a vhodne zvolený výsadbový materiál (odkonzultovaný s odborníkmi Národného lesníckeho centra a Štátnej ochrany prírody SR)) plnia hydrologickú, ekologickú a estetickú funkciu.

rov a vodárenských zdrojov na lokálnej úrovni, aktivity zamerané na zmiernenie dopadov klimatických zmien vo vidieckych sídlach a adaptačné opatrenia na lokálnej úrovni v súlade so Stratégiou adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy.

Výchova a osвета sú pre životné prostredie dôležité

V rámci tejto časti programu podporujeme projekty zamerané na zlepšovanie environmentálneho povedomia a zvyšovanie informovanosti o hodnote vidieckej krajiny, na obnovu a zriaďovanie náučných expozícií, náučných a zážitkových

chodníkov a lokalít, aktivity na udržiavanie tradičných spôsobov starostlivosti o krajinu, tradícií, realizáciu výchovno-vzdelávacích podujatí pre deti, mládež a širokú verejnosť.

Výzvu pre vidiek je zelená infraštruktúra

Výzvu pre súčasný vidiek je aj starostlivosť o krajinu a riadenie zelenej infraštruktúry, preto sa program v poslednom období zameriava na podporu aktivít realizovania prvkov zelenej infraštruktúry, tvorbu, sfunkčňovanie a udržanie prvkov územných systémov ekologickej stability, zvyšovanie ekologickej stabi-

Obec Preňčov, projekt zameraný na úpravu zelených verejných priestorov, dotácia vo výške 4 400 eur, rok realizácie 2010.

Mikroregión Horný Žitný ostrov z okresu Dunajská Streda, projekt zameraný na čistenie vodných tokov na území mikroregiónu. Výška dotácie 3 319 eur. Rok: 2009

Obec Lipová, projekt: Zóny environmentálnych lastovičiek, realizovaný v roku 2012, s dotáciou 3 500 eur. Osvetová časť projektu bola realizovaná formou prednášok pre žiakov materskej a základnej školy, ale aj dospelých, či dôchodcov, na tému ochrany prírody a starostlivosti o zdravé životné prostredie. Cieľom bolo získať aktívnych obyvateľov pre realizáciu praktickej časti, ktorá pozostávala z vyčistenia okrajových častí obce. Po vyčistení znečistených zón vznikli lúčne plochy, vhodné na trávenie voľného času, ktoré boli doplnené drobnými architektonickými prvkami – lavičkami. Celý projekt bol úspešne ukončený a obnovené priestranstvo slúži obyvateľom obce na zaujímavé trávenie voľného času.

Obec Veľké Kršteňany, projekt: Geopark – sprístupnenie výsledkov geologického prieskumu morských usadenín, realizovaný v roku 2011, s dotáciou 3 500 eur. Projektom sa podarilo podporiť sprístupnenie ojedinelej geologickej lokality s vybudovaním informačného a oddychového miesta pre návštevníkov geoparku.

lity územia, elimináciu bariérových prvkov, realizáciu ekostabilizačných a protieróznych opatrení v krajine. Program podporuje samostatné projekty zamerané na tvorbu a starostlivosť o nelesnú drevinovú vegetáciu vo voľnej krajine, ochranu charakteristického vzhľadu krajiny, starostlivosť o historické krajinné štruktúry a ich rekonštrukciu, starostlivosť o významné krajinné prvky a pamätihodnosti na lokálnej úrovni, revitalizáciu krajiny, likvidáciu invázií druhov rastlín a aktivity na realizáciu protipovodňových opatrení a opatrení na zvyšovanie retenčnej schopnosti krajiny.

Atraktívne pre obce

Medzi najpreferovanejšie požiadavky z našich dedín, ktoré program podporuje, patria projekty obnovy a tvorby zelených verejných priestranstiev, oddychových a vzdelávacích zón, projekty údržby plôch

verejnej zelene v sídlach, revitalizácie parkov, tvorby nových parkov, stromoradií, izolačnej zelene, budovania a opráv chodníkov pre peších, cyklotrás, edukačných a prezentačných zariadení.

Program obnovy dediny, ktorého gestorom je Slovenská agentúra životného prostredia, patrí medzi stabilné a obľúbené dotačné programy. MŽP SR chápe program v širšom kontexte, každoročne okrem vyčleňovania finančných prostriedkov pre dotácie vytvára podmienky pre vzdelávanie zástupcov samospráv, realizuje poradenskú činnosť, aktivity pre propagáciu a šírenie dobrých príkladov z praxe, podporuje národnú a medzinárodnú spoluprácu a vytvára podmienky pre dialóg medzi záujmovými združeniami, odborníkmi a samosprávou.

Text: Martin Lakanda

Foto: Archív SAŽP

Podrobnejšie informácie o programe s množstvom užitočných informácií nájdete na webovom sídle programu www.obnovadediny.sk.

15. výročie Spolku pre obnovu dediny

Spolok pre obnovu dediny prešiel od svojho vzniku v roku 2000 neuveriteľne dlhú a úspešnú cestu pri naplňaní svojho poslania – skvalitnenia života na vidieku a zušľachtenie dediny.

Svoje činnosti a záujmy v prospech obnovy dediny realizuje formou propagácie, článkami v tlačových médiách, prednáškami a prezentáciami na seminároch a konferenciách aj iných

organizácií a spoluprácou s partnermi, medzi inými aj s našou organizáciou – Slovenskou agentúrou životného prostredia. Spolok pre obnovu dediny si tohto roku pripomína 15.

výročie svojho založenia.

K veľkému množstvu gratulantov sa pripájame aj my, blahozeláme k výročiu a prajeme mnoho síl a úspechov do ďalšej práce.

Dedinou roka 2015 sa stal Spišský Hrhov

Vítazom národnej súťaže Dedina roka 2015 sa stala obec Spišský Hrhov v okrese Levoča. Táto obec najkomplexnejšie preukázala naplnenie princípov a požiadaviek súťaže spomedzi 20 zúčastnených dedín.

Predstavitelia obce presvedčili národnú hodnotiacu komisiu, že rozsah jej obnovy a rozvoja je príkladný vo všetkých hodnotených oblastiach a dosiahnuté výsledky možno prezentovať na národnej a medzinárodnej úrovni. Víťazná obec prezentovala príkladný rozvoj miestneho hospodárenia s využitím inovatívnych foriem podpory zamestnanosti, starostlivosť o obec, krajinu a životné prostredie, racionálne využívanie lokálnych zdrojov, zachovávanie vidieckej pospolitosti, partnerstiev, hmotného a nehmotného dedičstva, starostlivosť o obyvateľov obce, ako aj realizácie jedinečných aktivít vedúcich k harmonickému rozvoju obce. Ako národný víťaz bude v budúcom roku reprezentovať Slovenskú republiku v súťaži o Európsku cenu obnovy dediny, ktorú od roku 1990 vyhlasuje Európske pracovné spoločenstvo pre rozvoj vidieka a obnovu dediny so sídlom vo Viedni.

Ocenené obce

Druhé miesto v národnej súťaži obsadila obec Bošáca v okrese Nové Mesto nad Váhom a ako tretie sa umiestnili Kapušany v okrese Prešov. Na svojom záverečnom rokovaní v Selciach (23. – 24. september 2015) o tom rozhodla národná hodnotiaci komisia, ktorá určila aj víťazov ostatných kategórií súťaže. Ocenenie Dedina ako hospodár získala obec Muránska Dlhá Lúka v okrese Revúca, Dedinou ako klenotnica sa stala obec Klátova Nová Ves v okrese Partizánske a obec Lúčky v okrese Ružomberok, Dedina ako pospolitost' je Dúbrava v okrese Levoča, Dedinou ako partner sa stala obec Tuchyňa v okrese Ilava, ktorá je zároveň aj víťazom internetového hlasovania verejnosti. Ocenenie Dedina ako hostiteľ získali Vyhne v okrese Žiar nad Hronom a Dedinou ako záhrada je Jablonka v okrese Myjava. Vzhľadom na výnimočnosť obce Píla

Spišský Hrhov

v okrese Pezinok sa komisia rozhodla udeliť jej Mimoriadnu cenu „za výnimočnú aktivizáciu ľudského potenciálu pri všestrannom rozvoji obce po prírodnej katastrofe“.

Závery komisie

Členovia hodnotiacej komisie vyzdvihli dlhodobý prínos súťaže z komplexného odborného pohľadu v oblasti hospodárenia, ekonomického, kultúrneho, sociálneho a environmentálneho fungovania obcí. Šestnásť rokov existencie národnej súťaže je podľa hodnotia-

cej komisie výsledkom pôsobenia vyhlasovateľov a jej stabilných partnerov. Súťaž Dedina roka je začlenená do systému súťaží európskych štátov a regiónov, ktorých víťazi sa môžu za svoju krajinu uchádzať o Európsku cenu obnovy dediny. Komisia skonštatovala viditeľný nárast komplexného rozvoja prihlásených obcí. Podľa nej je potešujúce, že sa obce otvárajú domácim aj zahraničným návštevníkom, čo vyplynulo z hodnotenia v kategórii Dedina ako hostiteľ. V budúcich ročníkoch komisia odporúča hla-

Bošáca

dať možnosti a formy ďalšej motivácie obcí k zapojeniu sa do súťaže a propagovať výsledky a prínosy súťaže na úrovni jej vyhlasovateľov a partnerov. Komisia apeluje na obce, aby vyvíjali tlak na dôsledné dodržiavanie legislatívnych nástrojov na zlepšenie uplatňovania adekvátneho stavebného poriadku či regulatívov vo výstavbe, rešpektujúc identitu svojho vidieckeho prostredia. Všetkým obciam opätovne odporúča aj hlbšiu a intenzívnejšiu spoluprácu s odborníkmi a tých vyzýva k spracovávaniu kvalitných a efektívnych projektových dokumentácií, ktoré rešpektujú zachovanie a obnovu charakteristického vzhladu vidieckeho sídla a krajiny.

Súťaž Dedina roka 2015

Cieľom súťaže Dedina roka je preveriť úspešnosť fungovania *Programu obnovy dediny na Slovensku*, povzbudiť obyvateľov k aktívnej účasti na rozvoji svojho domova, zdôrazniť tradície a rozmanitosť kultúry a krajiny vidieckych regiónov, priblížiť snahy obnovy slovenských dedín na európskej úrovni a upevniť postavenie vidieka v politike a spoločnosti. Hlavnou myšlienkou je zachovanie tváre a duše dediny.

Súťaž umožňuje zúčastneným obciam prezentovať celú škálu akti-

vít, ktoré sa na vidieku odohrávajú, a upozorniť na to, že vidiecky priestor je podstatnou a nezanebateľnou súčasťou územia Slovenska. Zúčastniť sa jej môže každá obec Slovenskej republiky bez štatútu mesta, ktorá dokáže prezentovať vynikajúce a príkladné aktivity a iniciatívy uskutočnené v procese obnovy dediny a v zmysle udržateľného rozvoja vidieka. Okrem prestížneho titulu Dedina roka spojeného s možnosťou reprezentovať Slovenskú republiku v súťaži

o Európsku cenu obnovy dediny môžu byť v súťaži udelené ocenenia v kategóriách: Dedina ako hospodár, Dedina ako maľovaná, Dedina ako klenotnica, Dedina ako pospolitost, Dedina ako partner, Dedina ako hosťiteľ, Dedina ako záhrada.

Súťaž Dedina roka 2015 vyhlásili Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Slovenská agentúra životného prostredia, Spolok pre obnovu dediny

a Združenie miest a obcí Slovenska 26. marca 2015. Záštitu nad podujatím prevzal prezident Slovenskej republiky Andrej Kiska. Generálnym partnerom je COOP Jednota Slovensko, spotrebné družstvo. Partnermi súťaže sú Agentúra pre rozvoj vidieka, Národné osvetové centrum, Slovenská agentúra pre cestovný ruch, Spoločnosť pre záhradnú a krajinnú tvorbu, Vidiecky parlament na Slovensku. Súťaž Dedina roka vstúpila do svojho 8. ročníka s 20 obcami zo siedmich krajov Slovenska, ktoré si zmerali sily v prezentácii výsledkov dosiahnutých pri ich obnove a rozvoji.

Text: SAŽP

Foto: Archív SAŽP

Kapušany

Súťažiaci obce – Bošáca, Dúbrava, Dvorianky, Haniska, Hervartov, Jablonka, Kapušany, Klátova Nová Ves, Kravany nad Dunajom, Lúčky, Miklušovce, Muránska Dlhá Lúka, Píla, Pruské, Spišský Hrhov, Svätý Anton, Štitáre, Tuchyňa, Veľké Chlievany a Vyhne – Predstavili úspešné postupy obnovy vidieka, zlepšovania kvality životného prostredia a rozvoja našich dedín na národnej aj medzinárodnej úrovni.

Národná hodnotiacia komisia, ktorá prihlásené obce navštívila v období júna až júla 2015, hodnotila dediny podľa okruhov v súťažných kategóriách. Zameriavala sa hlavne na oblasť hospodárstva, programovania a plánovania,

vytvárania podmienok pre rozvoj podnikania, racionálneho využívania prírodných zdrojov, vzhlad obcí, starostlivosť o hmotné aj nehmotné dedičstvo, schopnosť vytvárania partnerstiev, využitia možnosti cestovného ruchu, atraktivít, ale aj na aktivity starostlivosti o životné prostredie a krajinu. Hodnotiacia komisia posudzovala prihlásené obce aj v duchu motta aktuálneho ročníka európskej súťaže „byť otvorený“, ktoré oslovuje vidiecke oblasti k otvorenej spolupráci so svojimi susedmi a k spoločnému spájaniu síl prostredníctvom medziobecných a regionálnych spolkov a združení. Znamená to byť otvorený aj inovatívnym nápadom, stratégiám a perspektívam. Komisiu

tvorili zástupcovia vyhlasovateľov súťaže, generálneho partnera, partnerských organizácií a ARGE.

Od roku 2001 bolo do európskej súťaže nominovaných už sedem národných víťazov súťaže Dedina roka, ktorí Slovensko úspešne reprezentovali na európskej úrovni. V roku 2002 to bola obec Soblahov v okrese Trenčín, v roku 2004 obec Hrušov v okrese Veľký Krtíš, v roku 2006 obec Vlacho-vo v okrese Rožňava, v roku 2008 obec Liptovská Teplička v okrese Poprad, v roku 2010 obec Dobrá Niva v okrese Zvolen, v roku 2012 obec Oravská Lesná v okrese Námestovo a vlani obec Malé Dvorníky v okrese Dunajská Stre-

da, ktorá bola víťazom národnej súťaže Dedina roka 2013.

Slávnostné odovzdávanie cien sa uskutoční vo víťaznej obci Spišský Hrhov v decembri 2015. Ocenené obce získavajú, okrem vecných cien od vyhlasovateľov a partnerov súťaže, aj finančné prostriedky od generálneho partnera súťaže na realizáciu vybraných projektov obnovy dediny alebo obohatenia života na dedine. Víťaz okrem toho získava od generálneho partnera súťaže finančný príspevok na organizačné zabezpečenie vyhlásenia výsledkov súťaže a finančný príspevok na reprezentáciu v európskej súťaži.

Všetkým oceneným obciam blahoželáme.

Spišský Hrhov – Dedina roka

Obec Spišský Hrhov sa nachádza v južnej časti Levočského okresu v tesnom susedstve okresného mesta. Leží na hranici Levočských vrchov a Hornádskej kotliny a návštevník z nej má nádherný výhľad aj na Spišský hrad.

Prvá písomná zmienka o obci pochádza už z roku 1243, keď sa tu usadil významný spišský kolonizačný rod Gyorgyovcov. V roku 1885 celý majetok predali uhorskému šľachticovi Vidorovi Čákimu, za ktorého éry dosiahla obec veľký rozvoj nielen v remeselníctve, ale aj v architektúre. Gróf dal postaviť nový kaštieľ, múr okolo 17-hektárového parku s rybníkom, zamest-

nával množstvo robotníkov. V roku 1922 vybudoval prvý vodovod v obci a v roku 1924 postavil strojnňu na výrobu jednosmerného elektrického prúdu, ktorý zaviedol v kaštieli a neskôr aj v celej obci.

Populácia obce pre jej atraktivnosť a rozvíjajúce sa prostredie neustále rastie. Hlavným motorom jej rozvoja je obecná firma Hrhovské

služby, s. r. o. Je to podnik so 100 % účasťou obce tvoriaci každoročný zisk, ktorého cieľom je vytváranie pracovných miest a ich trvalé udržanie. Firma zabezpečuje výstavbu bytových domov aj z recyklovaného odpadového dreva, rekonštrukciu budov, vyrába palivo z obnoviteľných zdrojov – drevnú štiepku a peletky, má stolársky program, poskytuje rôzne poľnohospodárske a záhradkárске služby, zapožičia-

va mechanizmy, stroje a pracovné náradie. Obecný podnik má však aj sekundárne aspekty. Okrem toho, že poskytuje minimálne dočasnú prácu, ovplyvnil aj životnú úroveň Rómov. V obci pôsobia ďalšie firmy, ktoré sa zaoberajú zberom, triedením a najmä zhodnocovaním odpadu, ekologickým poľnohospodárstvom. Je tu pripravený aj priemyselný park, v ktorom zatiaľ pôsobia dva podniky.

Vzhľad obce ovplyvnila intenzívna výstavba rodinných domov, za posledných desať rokov pripravila a odpredala 500 stavebných pozemkov. Staré hospodárske budovy v centre obce – sýpký, mlynica, pálenica, kravín – obec odkúpila a zrekonštruovala. V spojitosti s výstavbou bytového domu nižšieho štandardu obec odstránila posledné chatrče a zdevastované domy.

Poznávacími znameniami obce sú kamenný cestný most, kaštieľ s historickým chráneným parkom, jazerom, so skleníkom a s fontánami a najmä gigantické drevené plastiky. Už z hlavnej cesty láka pocestného obrovská drevená lyžica, ktorou sa obec zapísala do Guinnessovej knihy rekordov. Drevené predmety sú výsledkom živej náture a kreativity obyvateľov, ktorí každoročne vítajú tisíce tunajších aj cezpoľných návštevníkov na festivale Harhovské čudá a zábaviská. Okrem pokusu o nový zápis rekordu je program letného festivalu obohatený o predstavenia hudobných, folklórnych a tanečných súborov, prezentácie ľudových remeselníkov a tiež o športové a súťažné aktivity.

Návštevníci obce si môžu pozrieť remeselnú dielňu s Historickou expozíciou, galériu. Dielňa ponú-

ka výrobky ľudových hudobných nástrojov, umeleckých rezbárov, kováčov, kožiarov, výrobcov pôvodných hračiek, šperkov, realizuje množstvo ukážok a kurzov. V rámci športovo-rekreačných zariadení majú návštevníci obce k dispozícii kúpalisko, wellness, fitness centrum, športové ihriská.

V obci je zriadené Komunitné centrum, ktoré poskytuje komplexné zázemie pre spolkovú činnosť. O výchovu a rozvoj detí sa v obci starajú: Základná škola s materskou školou, Základná umelecká škola, Centrum voľného času, Školský klub detí, Reedukačné centrum a Súkromné centrum pedagogicko-psychologického poradenstva. Škola má mimoriadne aktívny prístup k poznávaniu regiónu, k ekologickej výchove, k športu, jazykovej a k čitateľskej gramotnosti,

multikulturalizmu a využívaniu IKT. Obec nezabúda ani na starších obyvateľov, je tu denný stacionár s množstvom kultúrno-zaujímavých aktivít.

V rámci starostlivosti o životné prostredie sa obec venuje, okrem pravidelnej údržby verejnej zelene obecnou firmou, separovaniu komunálneho odpadu, kompostovaniu, výstavbe nízkoenergetických domov z odpadového dreva a spracovaniu drevnej štiepky, biomasy a odpadového papiera na výrobu paliva pre obecné objekty a záujemcov. Obec sa spoločne s ovocinármi v miestnom sade pokúša zachovať staré odrody ovocných stromov. V areáli základnej školy je vybudovaný tzv. walipini skleník, exteriérová eko-učebňa so zelenou strechou, arborétum, jazierko na zachytávanie

dažďovej vody, bylinkové záhony, ukážky funkčnosti a výhod systémov zelených striech. Obec má v pláne vybudovať suchý polder nad obcou.

*Text: SAŽP
Foto: Archív SAŽP*

Obec Spišský Hrhov

Kraj: Prešovský
Okres: Levoča
Rozloha katastra: 12,21 km²
Počet obyvateľov: 1 461
Starosta obce: PhDr. Vladimír Ledecký
Obec sa prezentuje na webových stránkach:
www.spiskyhrhov.info,
www.spis.eu.sk,
www.skolahrhov.sk/sk/domov/,
www.navlnepoznania.sk,
www.zushrhov.sk,
www.rcshrhov.edupage.org

Pohľad na Liptovskú Tepličku, ktorá susedí s Národným parkom Nízke Tatry

Za úspech vdáčíme aj predkom...

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2014 získala obec Liptovská Teplička so svojím projektom *Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr*.

Odborná komisia ocenila projekt za obnovu a zachovávanie historických krajinných štruktúr – terasových políčok ako charakteristických črt krajiny v horských prírodných podmienkach prostredníctvom efektívnych manažmentových opatrení (hospodárenia). Nielen na otázku, ako sa im podarilo v dnešnom modernom svete zachovať takýto unikát, odpovedal starosta obce Slavomír Kopáč.

- Pomohli nám dve veci... V 40. – 50. rokoch minulého storočia vnímali okolité obce Liptovskú Tepličku ako zaostalú nerozvíjajúcu sa koncovú dedinu. Súviselo

V obci zachovávajú aj tradičné remeslá

to aj s tým, že poľnohospodárske družstvo tu bolo založené až v roku 1975, kým vo väčšine obcí to bolo o 20 až 30 rokov skôr. V rámci kolektívizácie tam v tomto období

dochádzalo k rôznym zásahom do terénu, do extravilánu, čo sa v Liptovskej Tepličke nedialo. Za to, že sme boli úspešní, vdáčíme najmä našim predkom, ale aj naši súčas-

ní obyvatelia sa snažia zachovávať to, čo sa nezničilo. Mnohí dodnes zachovávajú terasovité políčka, na ktorých pri dedine pestujú zemiaky. Všetci Tepličania sú podielnikmi

Teplické pivničky na zemiaky

v Podielníckom poľnohospodárskom družstve, ktoré obhospodaruje celý kataster. Myšlienku zachovať typický ráz krajiny si za svoju zobrala aj jeho predsedníčka Anna Glejdurová. Hospodária ekologicky a polia slúžia na pastvu alebo pestovanie poľnohospodárskych plodín vhodných pre zdravú výživu. Všetko to tvorí celok, ktorý vychádza z tradície a histórie Liptovskej Tepličky.

Na Slovensku sa dnes často hovorí, že treba čerpať financie z eurofondov, na čo často reagujú developeri. Do vidieckych sídiel sa potom snažia presadzovať aj nevhodné prvky. Ako sa vám darí odolávať týmto tlakom a presadzovať vlastné myšlienky?

- Liptovská Teplička aj s jej intravilánom bola do roku 1996 zahrnutá do Národného parku Nízke Tatry. Z toho vyplývali rôzne obmedzenia, pričom sa nemohli vykonávať developerské projekty, ktoré nemali ani hlavu, ani päť. Zaradenie do národného parku nás chránilo pred tlakmi developerov, ale až po posunutí hraníc národného parku k hranici lesa už máme možnosť aj rozširovať sa a zvelaďovať ako iné obce mimo Liptovskej Tepličky. Myslím si, že ľudia u nás sú, našťastie, nastavení tak, že sa snažia o zásahy, ktoré nebudú mať vplyv na typický ráz obce. Nestavajú napríklad „hrnaté“ domy, čo je možno moderné a vari aj menej energeticky náročné či efektívnejšie. Skôr sa snažia – aj keď s využitím moderných tech-

nológií – stavať domy s tradičnou architektúrou aj farebnosťou fasád. Samozrejme, nie vždy sa nám to podarí usmerniť, aj u nás sa stali prípady, ktoré nedopadli veľmi dobre. Kde sa však robí, tam sa robia aj chyby... V popredí je však myšlienka zachovať tradičný ráz obce.

Spomínali sme charakteristické terasovité políčka, zachovávanie architektúry... Čo je ešte typické pre Liptovskú Tepličku?

- Ak hovoríme o tradičnej architektúre, tak v Liptovskej Tepličke sú to drevenice. Mnohé z nich poopravovali majitelia v pôvodnom štýle, pretože ich predali ako rekreačné chalupy. Máme takú ulicu, zónu v centre obce s väčšinou takýchto domov. Ďalšou raritou obce je stodolište. Tu sú drevené stodoly, ktoré naši predkovia v Liptovskej Tepličke postavili mimo obydlí,

Folklórne slávnosti

aby ich ochránili pred požiarom, ktoré v takýchto budovách často vznikali. Sú rozdelené na tri časti. V jednej sa odkladalo náradie, v druhej sa mlátilo obilie a tretia slúžila na uskladnenie. Výnimočné sú aj teplické pivničky, ktoré sú podľa nás nielen slovenským, ale, dovolíme si tvrdiť, aj európskym unikátom. Pretože typické pivnice či pivničky slúžili v minulosti najmä na uskladnenie vína a tie naše teplické na uskladnenie zemiakov. Liptovská Teplička zachováva aj folklórne tradície a folklórom žijeme od 1. januára do 31. decembra do polnoci. Samozrejme, ten ráz krajiny je výnimočný terasovitými políčkami, ale zároveň žijeme pri hraniciach Národného parku Nízke Tatry. Čiže návštevník tu nájde aj turistické chodníky a náučné trasy.

Text: Iveta Kureková

Foto: Obec Liptovská Teplička

V Liptovskej Tepličke nájdete okrem moderných domov aj opravené drevenice v pôvodnom štýle

Cena Slovenskej republiky za krajinu

Ide o čestné ocenenie, ktorým organizátori oceňujú aktivity smerujúce ku kvalitnému a udržateľnému manažmentu krajiny. Je motivačným nástrojom pre kontinuálnu podporu starostlivosti o všetky typy krajiny a ocenením prikladných snáh o dosiahnutie naplňania spoločných cieľov v procese implementácie Európskeho dohovoru o krajine. Cena sa udeľuje v dvojročnom cykle, v každom párnom roku. Vyhlasovateľom súťaže je Ministerstvo životného prostredia SR, organizáciu zabezpečuje Slovenská agentúra životného prostredia. Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2014 získala obec Liptovská Teplička s projektom *Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr*. S projektom bola ako národný laureát nominovaná v roku 2015 na Cenu Rady Európy za krajinu 2014/2015. Liptovská Teplička je v poradí tretím kandidátom, ktorý zastupoval Slovensko v Cene Rady Európy za krajinu. Prvým bola Nadácia Ekopolis s Projektom trvalej starostlivosti o krajinu prostredníctvom grantových programov Nadácie Ekopolis a druhým Čiernohorská železnica, n. o., s projektom *Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohorskej železnice v Čiernom Balogu*.

Nelegálna skládka odpadu v obci Perín-Chym pri Košiciach kontaminuje zdroje pitnej vody

Veľký

útok na nelegálne skládky

Takmer 220 samospráv sa vďaka Veľkému upratovaniu Slovenska zbavuje rokmi hromadeného nelegálneho odpadu.

Vo Veľkej Lomnici strpčujú obyvatelom život neprispôsobiví občania, ktorí v miestnej osade vytvorili obrovskú čiernu skládku, ktorá môže ohroziť komfort turistov pod Vysokými Tatrami. V obci Perín-Chym pri Košiciach zas tika ekologická časovaná bomba v podobe nelegálnych skládok znečisťujúcich miestny rybník a kontaminujúcich zdroje pitnej vody. V stredoslovenskej dedinke Sebechleby krachujúca „eseročka“ pred rokmi vypustila svoje nádrže, z ktorých do prírody

stiekol biologický odpad. Pri lesnej ceste nad dedinkou Komjatná občania spravili smetisko, s ktorým si obecný úrad nevedel sám poradiť. Tieto samosprávy patria k 219 na Slovensku, ktoré dostali príležitosť odstrániť svoje niekoľko rokov vlečúce sa ekologické problémy. Ponúkol to aj program *Veľké upratovanie Slovenska*, ktorý na jar tohto roka vyhlásilo Ministerstvo životného prostredia SR (MŽP SR).

Ambiciózný projekt

Jedným z najväčších problémov životného prostredia na Slovensku sú čierne skládky. Väčšina z nich je výsledkom arogancie ľudí, ktorí sa v prírode nelegálne zbavujú svojho odpadu. Ak sa vinník nezistí, samosprávy majú povinnosť odstraňovať ho, no nie každá z nich si to môže dovoliť. Niektoré nelegálne sklád-

ky totiž vznikali niekoľko rokov, až narástli do rozmerov, ktoré prerástli kapacitné a finančné možnosti miest a obcí na ich zlikvidovanie. „Preto sme našli spôsob a finančné prostriedky, aby sme ľuďom v regiónoch pomohli vyriešiť tento vážny problém, ktorý často pripo-

mína tikajúcu ekologickú bombu,“ vysvetľuje hlavné motívy *Veľkého upratovania Slovenska* Branislav Valovič, riaditeľ Environmentálneho fondu. Pripomína, že tento program, ktorý na jar tohto roka odštartovalo MŽP SR, je historicky prvým pokusom, ktorý má ambíciu

Ekologická časovaná bomba v obci Perín-Chym znečisťuje aj miestny rybník

vo väčšej miere odstraňovať takzvané čierne skládky.

Rezort na tento účel vyčlenil 10 miliónov eur z Recyklačného fondu. Maximálna výška podpory pre žiadateľa bola stanovená na 100-tisíc eur na jedno miesto. Štát financuje 95 percent nákladov, zvyšok zaplatí obec. Podmienkou bolo, aby sa čierna skládka nachádzala v jej katastri a jej existenciu potvrdil okresný úrad. Správou programu bol poverený Environmentálny fond. V rámci dotácie sa financuje napríklad aj zber, odvoz a uloženie odpadu na legálnu skládku, prípadne jeho zlikvidovanie v spalovni a úpravu miesta do pôvodného stavu. „Pokiaľ to bolo možné a účelné, podporili sme aj vytriedenie a zhodnotenie využiteľného odpadu,“ hovorí B. Valovič a dodáva, že v jednej žiadosti možno riešiť sanáciu viacerých miest.

O tom, že akcia Veľké upratovanie Slovenska trafila do čierneho, svedčí obrovský záujem samospráv. Žiadosti o dotácie v celkovej výške zhruba 25 miliónov eur podalo 477 obcí. Odborníci z Ministerstva životného prostredia SR ich hodnotili na základe troch hlavných skupín kritérií: sociálno-ekonomických, funkčno-technických a environmentálnych. Na základe toho bolo do Veľkého upratovania Slovenska vybraných 219 obcí.

Klasický „odpadkový“ príbeh

To, čo sa niekoľko rokov dialo vo Veľkej Lomnici, môže slúžiť ako učebnicový príklad vzniku čiernych skládok v mnohých slovenských obciach. Neprispôsobiví občania v osade ignorovali pristavené kontajnery a odpad, ktorý vyprodukovali ich domácnosti, hádzali kdekade. Neraz hneď pod svoje okná či neďaleko príbytkov. Popri tom krúžili po sídliskách v Poprade a Kežmarku, z ktorých vyberali rôzne veci, ktoré sa im zapáčili alebo si mysleli, že ich potrebujú. Zvláčali ich do osady a po tom, ako stratili svoju funkčnosť, alebo sa im znepečili, ich opäť odhadzovali mimo kontajnerov. Takto to fungovalo desiatky rokov. Obec sa v minulosti snažila osadu niekoľkokrát vyčistiť, no nikdy sa jej to nepodarilo urobiť do takej miery, aby sa odpad opäť nehromadil. Je ho tak veľa, že sa

Vo Veľkej Lomnici strácajú obyvatelom život neprispôsobiví občania, ktorí v miestnej osade vytvorili obrovskú čiernu skládku

ľudia už ani nevedia dostať ku kontajnerom. Mnohí z nich majú pred obydliami jeden a pol metra vysokú zhrnutú vrstvu komunálneho odpadu, ktorý hnije niekoľko rokov. Veľká Lomnica sa nachádza v atraktívnej turistickej oblasti. Problémová osada je od dediny vzdialená približne jeden kilometer, a preto neporiadok a špina zatiaľ nehrozujú cestovný ruch. „Ak by sme však tieto veci nezačali komplexne riešiť, mohol by vzniknúť problém,“ priznáva starosta Peter Duda.

Verí, že k najhoršiemu nedôjde aj vďaka Veľkému upratovaniu Slovenska. Obec prešla sitom výberu a bola jej odsúhlasená dotácia vo výške takmer 95-tisíc eur. Za tieto peniaze chce osadu zbaviť odpadu, rekultivovať jej územie. Vďaka tomu bude mať opäť k dispozícii terén, na ktorý možno umiestniť kontajnery. P. Duda verí, že sa ich podarí lepšie rozmiestniť, čo zlepší disciplínu tamojších obyvateľov, z ktorých už mnohým súčasná situácia prekáža. Zároveň obec plánuje zintenzívniť osvetu medzi ľuďmi. Pri udržiavaní poriadku v osade využíva miestnych v rámci malých obecných služieb. P. Duda vie, že je to beh na dlhé trate. Ak však obec osadu poriadne nevyčistí, tento maratón by bol vopred predurčený na neúspech.

Tikajúca bomba

Tak ako pod Vysokými Tatrami, aj neďaleko Košíc, pri hranici s Maďarskom v obci Perín-Chym, je nelegálna skládka výsledkom dlhoročnej histórie. Siahajú až do

minulého storočia, keď boli pri obci umiestnené dve úložiská komunálneho odpadu, kde sa zväžal odpad z regiónu. V roku 1989 skládky prestali fungovať, no neboli uzavreté tak, aby sa zabránilo ich nelegálnemu využívaniu. Hlavné drobné podnikatelia a okolité firmy ich načierno ďalej zanašali odpadom. Cez jednu skládku steká dažďová voda do chráneného územia Perínskych rybníkov, z druhej príváľová voda preteká do dediny a kontaminuje zdroje pitnej vody. „Kvôli tomu nám tu tiká malá časovaná ekologická bomba,“ pripúšťa starosta obce Ladislav Molnár. Z tejto šlamastiky plánuje obec vyviaznuť aj prostredníctvom dotácie 100-tisíc eur, ktorú dostala zapojením sa do Veľkého upratovania Slovenska. Chce ju investovať do odstránenia nelegálne navozeného odpadu, odkrytia starých skládok, z ktorých takisto vybagruje odpad. Staré úložisko vyplní hlina a sutina navezená z okolia obce.

Smutné dedičstvo

Niekoľko rokov dozadu v dedine Sebechleby na strednom Slovensku krachovala miestna firma. Pred svojím definitívnym zánikom vypustila na prenajatú plochu biologický odpad, ktorý okolitý terén zmenil na púšť a dostal sa do potoka, kde zahubil ryby. Obec získala dotáciu 94,7 mil. eur, ktorá jej pomôže zbaviť sa tejto ekologickej záťaže. Jej starosta Martin Schvarc verí, že zrekultivovanie územia pomôže Sebechlebom v snahe o rozvoj cestovného ruchu.

Pre turistov je atraktívny aj sever stredného Slovenska, kde leží dedinka Komjatná, ktorá na sanáciu nelegálnych skládok dostala dotáciu 100-tisíc eur. Odpad sa na jej lesnej ceste hromadil takmer 20 rokov. Podľa starostu Otta Brtku ide väčšinou o stavebný materiál a suť. Po tom, čo bude táto nelegálna skládka odstránená, uvažuje vedenie obce o oplotení kritického územia a umiestnení kamier, ktoré odhalia nezodpovedných ľudí, ktorí sa nelegálne zbavujú svojho odpadu.

Peniaze a tresty všetko nevyriešia

B. Valovičovi je jasné, že program Veľké upratovanie Slovenska nie je čarovným prútkom, ktorý obce navždy zbaví čiernych skládok. Spolu s kolegami už majú od samospráv informácie o tom, ako chcú samy bojovať s týmto vleklým neudhom Slovenska. Aj samotné MŽP SR podľa jeho slov uvažuje nad ďalšími opatreniami, ktorými plánuje bojovať s hromadením nelegálneho odpadu. Pomôcť tomu má aj nový zákon o odpadoch. Ten okrem iného od januára budúceho roka zvyšuje právomoci polície a pokuty pri trestaní tých, ktorí sa nelegálnym spôsobom zbavujú svojho odpadu. B. Valovič však pripomína, že tento problém Slovenska nevyriešia len peniaze a tresty. „Je to hlavne o nás ľuďoch. Každý z nás sa musí zamyslieť nad tým, ako pristupuje k životnému prostrediu a okoliu, v ktorom žije.“

Text a foto: Branislav Sobinkovič

Účastníci 18. ročníka festivalu environmentálnych výučbových programov ŠIŠKA

Šiška na prahu dospelosti

Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) spolu s Ministerstvom životného prostredia SR (MŽP SR) zorganizovala začiatkom októbra v priestoroch hotela Patriot vo Vranove nad Topľou už 18. ročník festivalu environmentálnych výučbových programov ŠIŠKA.

Festival sa po prvý raz konal pod záštitou dvoch významných inštitú-

cií, a to Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR)

a Slovenskej komisie pre UNESCO. Práve 70. výročie založenia UNESCO sa stalo nosnou témou festivalu. Po otvorení festivalu zástupkyňou MŽP SR Luciou Fančovou zo Sekcie environmentálnej politiky nasledovala prednáška dlhoročného člena Slovenskej komisie pre UNESCO Jozefa Klindu. Zameraná

bola na prácu komisie a pamiatky zaradené v sieti UNESCO na Slovensku, ale aj vo svete. Svoju činnosť a zaujímavosti regiónu východného Slovenska, ku ktorým neodmysliteľne patria aj jedinečné kultúrno-historické pamiatky, pričom niektoré z nich sú na Zozname svetového dedičstva, prezentoval

Školáci zmapovali 116 environmentálnych záťaží a navštívili 53 školských záťaží

Počas leta a začiatkom nového školského roka odborní pracovníci SAŽP vyhodnocovali výsledky a pracovali na určení víťaza 2. ročníka školského programu Enviróza.

V rámci druhého ročníka outdoorovej hry bolo zaregistrovaných 91 škôl, pričom najaktívnejších bolo 6 hráčskych skupín. Ich členmi bolo 131 hráčov z radov žiakov, študentov a pedagógov. V školskom roku 2014/2015 pravidelne navštevovali a využívali počas vyučovania internetový portál Enviróza – www.enviroza.sk nielen záujemcovia zo Slovenska, ale aj zo zahraničia, o čom svedčí aj štatistika návštevnosti portálu, v rámci ktorej ho okrem Slovenska (25 654) navštívili aj zvedavci z USA (1 321), neurčených

krajín (762), Číny (186), Brazílie (177), Česka (122), Ruska (118), Nemecka (106) a pod.

Hlavná súťaž

V rámci hlavnej súťaže 2. ročníka školského programu Enviróza, zameranej na mapovanie environmentálnych záťaží (EZ), identifikovali žiaci základných a stredných škôl správne 116 záťaží z Informačného systému environmentálnych záťaží. Medzi nimi bolo 80 skládok odpadu, 23 čerpacích staníc pohonných hmôt, 8 hnojísk, 5 lokalít patriacich pod druh EZ priemysel a ťažba nerastných surovín. V rámci školských záťaží hráčske skupiny zmapo-

vali 40 skládok odpadu, 10 hnojísk, 2 čerpacie stanice PHM a 1 lokalitu patriacu pod druh EZ priemysel a ťažba nerastných surovín.

Víťazi súťaží

V rámci školského programu sa zrealizovali aj 4 sprievodné súťaže – Infoška, Sci-Fi, jesenné a jarne kolo Fotozáťaž. Do hlavnej a sprievodných súťaží sa zapojilo 91 registrovaných škôl. Celkovými víťazmi 2. ročníka súťaže (školský rok 2014/2015) sa stala hráčska skupina Mudrlanti zo Základnej školy, Komenského 23 v Bardejove, ktorá získala 476 bodov. Hráčskou skupinou, ktorá sa umiestnila na

prvom mieste z hľadiska celkového skóre za dva ročníky súťaže, boli Snežienky zo Základnej školy s MŠ na Komenského ulici v Poprade so 676 bodmi.

Program a hra

Enviróza je školský program a outdoorová hra, prostredníctvom ktorej sa získavajú a šíria informácie o environmentálnych záťažiach (EZ) na Slovensku. Záštitu nad nimi prevzalo MŽP SR, organizačne ho zabezpečuje SAŽP. Program je určený pre základné a stredné školy a prebieha prostredníctvom webového portálu www.enviroza.sk Ide o program z kategórie „citizen science“, ktoré sa vyznačujú aktívnym zapájaním verejnosti do zberu environmentálnych dát. Získané informácie ďalej vyhodnocujú, overujú a spracúvajú pracovníci SAŽP a v prípade ich relevantnosti ich integrujú do IS EZ.

Text: SAŽP

zástupca Slovenskej agentúry pre cestovný ruch, pričom v rámci festivalu sa predstavila aj spoločnosť Veolia Energia Východné Slovensko.

Rozvojové projekty

Program ŠIŠKY býva už tradične veľmi pestrý a bohatý. Tento rok nám svoje projekty predstavili aj školy, ktoré sa zapojili do Enviroprojektu 2015. Ide o grantový program, ktorý vyhlasuje MŠVVaŠ SR a prostredníctvom ktorého majú základné a stredné školy príležitosť získať finančné prostriedky na realizáciu rozvojových projektov zameraných na environmentálnu výchovu a vzdelávanie. Súčasťou ŠIŠKY bývajú každoročne aj ocenenia pre školy, ktoré sa zapájajú do školských programov a súťaží organizovaných SAŽP. Jednou z nich je celoslovenská súťaž o najlepšie environmentálny projekt organizovaný školou ProEnviro, ktorá je určená materským, základným aj stredným školám. Od víťazov X. ročníka súťaže sme si aj tento rok vypočuli

zaujímavé a inšpiratívne prezentácie, ktoré sme odmenili vecnými cenami od SAŽP a spoločnosti SHP Harmanec, a. s., ktorá je partnerom súťaže. Odovzdali sme aj certifikát za najnižšiu ekologickú stopu v kategórii stredných škôl, a to zástupkyňa Gymnázia na Hlinskej ulici v Žiline. **Certifikát ekologickej stopy sa udeľuje každoročne a môžu ho získať školy,** ktoré si do 4. júna daného školského roka vypočítajú svoju ekologickú stopu aspoň jedenkrát vo všetkých ôsmich oblastiach spotreby (elektrina, kúrenie, voda, stravovanie, odpad, doprava, budovy a pozemky, nákup a vybavenie) pričom ich ekologická stopa bude v danej kategórii najnižšia.

Oslava „dospelosti“

Keďže tento rok sme organizovali 18. ročník festivalu, prvý deň sme zakončili oslavou 18. narodenín ŠIŠKY. Osemnásťka je prah dospelosti a narodeninová oslava s tortou nesmie pri takejto príležitosti chýbať! A tak sa veľa spomínalo, bilan-

Ukážky praktickej environmentálnej výchovy a tvorivé dielne

covalo a prialo, veď mať za sebou toľko ročníkov úspešného podujatia nie je len tak. Preto by sme sa ešte raz radi poďakovali všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom priložili ruku k dielu a pričínili sa o to, že na Slovensku si pedagógovia a priatelia environmentálnej výchovy môžu odovzdávať skúsenosti a poznatky práve takouto formou.

Program druhého festivalového dňa bol zameraný na ukážky praktickej environmentálnej výchovy a tvorivé dielne. V rámci tohto bloku festivalu mali účastníci možnosť zhotoviť si hmyzí domček, vytvoriť si prívesky z hliny či ozdoby z drôtu. So svojimi aktivitami sa s nami podelilo aj občianske združenie SOSNA.

Text a foto: realizačný tím Šišky

Úsmev pre strom – hoci sme malí, naše činy sú veľké

Jesenným zberom papiera a výsadbou drevín v areáloch škôl odštartoval ďalší, už tretí ročník súťaže *Úsmev pre strom*.

V minulom školskom roku sa 58 základným a stredným školám vďaka ich zapojeniu do projektu podarilo zachrániť viac ako 8 000 stromov. Tretí ročník projektu prináša niekoľko inovácií. V nepovinnej aktivite sa žiaci a učitelia popasujú s aktuálnou témou *Negatívny vplyv čiernych skládok na život v lese*, ktorú budú môcť oživiť a predstaviť svojim spolužiakom, rodičom a verejnosti prostredníctvom výtvarných prác, 3D modelov, projektov alebo esejí. Práce budú vystavené na vyhodnotení

súťaže s názvom *Stromy vo vašich rukách* opäť v júni, keď organizátori predstavia aj mená výhercov. Cieľom aktuálneho ročníka súťaže *Úsmev pre strom* je podnietiť mladú generáciu k inovatívnym myšlienkam, tvorbe riešení či vyjadreniam svojich postojov prostredníctvom výtvarných diel alebo písaných projektov na tému, ktorá v súčasnosti trápi mnohé krajiny. Ak vám životné prostredie nie je ľahostajné, pripojte sa aj vy k ekologicky zmyslajúcim školám, ktoré spája heslo – hoci sme malí, naše činy sú veľké. Viac informácií o projekte, ktorého odborným garantom je Slovenská agentúra životného prostredia, nájdete na stránke www.usmevprestrom.sk.

Text a foto: Lucia Piliarová, koordinátorka projektu

Mladej generácii nie je životné prostredie ľahostajné

Noví držitelia Environmentá

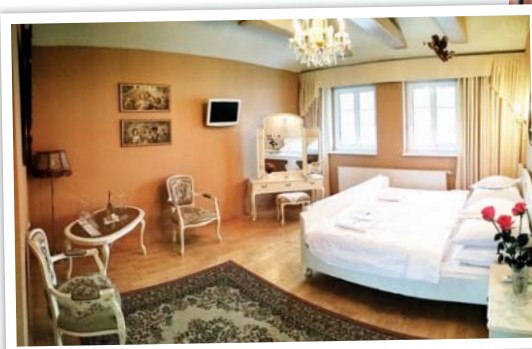
Environmentálnu značku EÚ udeľuje MŽP SR výrobkom alebo službám, ktoré spĺňajú stanovené environmentálne kritériá podľa Rozhodnutia Európskej únie pre príslušnú skupinu produktov.

Turisticky prítiahľivé centrum Bojníc a jeho „Zelený“ hotel

Ak ste sa počas tohtoročnej dovolenky vybrali do Bojníc obdivovať krásy tohto kúzelného mesta známeho svojimi kúpeľmi, najkrajším slovenským zámkom a najstaršou zoo, mali ste možnosť navštíviť počas prechádzky po Hurbanovom námestí Hotel Bojnický víny dom****, ktorý sa môže pochváliť ocenením udeľeným Ministerstvom životného prostre-

dia SR. Ubytovacia služba, ktorú poskytuje návštevníkom Bojníc, získala v marci tohto roku právo používať Environmentálnu značku Európskej únie. Udeľenie značky si vyžadovalo splnenie náročných environmentálnych

Bojnický hotel šetrí energiu, znižuje množstvo odpadu a uprednostňuje obnoviteľné zdroje energie...

Skupina slovenských organizácií zapojených do schémy EMAS sa opäť rozrástla

Spoločnosť ŽOS-EKO, s. r. o., úspešne splnila podmienky na zápis organizácie do registra EMAS.

Inšpiratívny príklad podnikania so zodpovedným prístupom k ochrane životného prostredia môžete nájsť v organizácii sídliacej v centre Žilinského kraja. Spoločnosť ŽOS-EKO, s. r. o., je dôkazom, že ekonomické záujmy nemusia byť v protiklade so sociálnymi a s environmentálnymi záujmami, ale môžu pôsobiť synergicky. Spoločnosť ŽOS-EKO rozvíja svoje podnikateľské aktivity v oblasti environmentálnych služieb od roku 1996. Na začiatku sa zaoberala hlavne riešením základnej problematiky odpadového hospodárstva a čistením odpadových vôd. Až neskôr rozšírila svoje aktivity smerom k zberu, spracovaniu, preprave, zhodnocovaniu, fyzikálno-chemickej úprave

a zneškodňovaní odpadov vrátane starostlivosti o miesto, kde dochádza k zneškodňovaniu odpadov. ŽOS-EKO, s. r. o., ďalej rozvíja aktivity v oblasti autorizovaných činností zameraných na zber a spracovanie starých vozidiel a zber a recykláciu batérií a akumulátorov, kde patrí k najvýznamnejším spracovateľom tejto komodity.

Už v roku 2004 bola potvrdená kvalita systému riadenia organizácie v oblasti ochrany životného prostredia, keď implementovala systém environmentálneho manažérstva (EMS) podľa medzinárodnej normy ISO 14001. Vrcholové vedenie sa v roku 2013 rozhodlo zvýšiť účinnosť a efektívnosť tohto systému rozšírením certifikovaného EMS o požiadavky Nariadenia Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1221/2009 (EMAS) a získaním registrácie v schéme EMAS. V júli 2015 ŽOS-EKO, s. r. o., úspešne

splnila všetky podmienky na zápis do registra EMAS a získala osvedčenie o registrácii. Od tohto momentu sa stala spoločnosť oprávneným používateľom loga EMAS, ktoré signalizuje záväzok organizácie k neustálemu zlepšovaniu svojho environmentálneho profilu.

SEWA, a. s. – 7. výročie registrácie v EMAS

SEWA, a. s., je najväčšou kolektívnou organizáciou na slovenskom trhu založenou v roku 2005 výrobcami a dovozcami elektrozariadení združených v ITAS (IT Asociácia Slovenska) a ADAT (Asociácia dovozcov audiovizuálnej techniky). Pre svojich členov zabezpečuje kolektívne plnenie povinností zberu a recyklácie elektrického a elektronického odpadu, použitých batérií a odpadu z obalov. Poslaním SEWA, a. s., je poskytovať vysoko kvalitné a nákla-

dovo efektívne riešenia recyklačných služieb. Tri roky od svojho vzniku sa SEWA, a. s., stala prvou kolektívnou organizáciou v Európe s registráciou v schéme EMAS a potvrdila tak prijatie myšlienok konceptu environmentálne zodpovedného podnikania. V auguste 2015 organizácia opakovane splnila podmienky na predĺženie registrácie. Zotrvaním v schéme EMAS spoločnosť deklaruje, že procesy a systém práce sú vysoko efektívne s ohľadom na environmentálne, odborné, kvalitatívne a legislatívne požiadavky.

Text: Tatiana Štibrányiová, SAŽP OEMBD Bratislava

Inej značky EÚ na Slovensku

kritérií pre turistickú ubytovaciu službu, ktoré sú stanovené v rozhodnutí Európskej komisie č. 2009/568/ES. Ide o komplex opatrení zameraných na úsporu energií, na zníženie množstva odpadu, na uprednostňovanie obnoviteľných zdrojov energie, na podporu environmentálnej osvetly, ktoré držiteľ značky EÚ – spoločnosť Ing. MICHAL LEKÝR DIVEK Bojnice – splnil. Značka oprávňuje držiteľa verejne deklarovať svoj zodpovedný prístup k životnému prostrediu, ktorý je premietnutý v ponúkaných službách s vysokou kvalitou. Ocenený hotel poskytuje ubytovanie v 10 luxusných izbách, ktorých interier sa vyznačuje svojou jedinečnosťou. Izby sú zariadené v štýle, ktorý sa snaží citlivým výberom farieb a originálneho starožitného nábytku zachytiť charakter jednotlivých odrôd vín, podľa ktorých sú izby pomenované – Frankovka, Tramin, Devín...

Nové ekoobrásky z Hlohovca

Od júna 2015 krášli dvojfarebné logo Environmentálnej značky EÚ obaly 121 druhov papiero-

vých obrúskov spoločnosti SCA HYGIENE PRODUCTS SLOVAKIA, s. r. o., Gemerská Hôrka. Výroba ocenených obrúskov sa realizuje v Hlohovci, v závode, ktorý je dcérskou spoločnosťou švédskej globálnej spoločnosti SCA – lídra v oblasti hygieny a drevospracujúceho priemyslu. Základným materiálom na výrobu obrúskov sú dva druhy bieleho „tissue“ papiera pochádzajúceho od výrobcov z Holandska a Rakúska, ktorí patria medzi držiteľov značky EÚ. Papiere sa odlišujú podľa pôvodu vlákien na papier zo 100 % sulfátovej buničiny a na papier s variabilným podielom recyklovaných vlákien. Nakúpené pásy papiera držiteľ ďalej spracúva na hotové výrobky. Tento proces pozostáva z mechanickej úpravy papiera, jeho potlačania vodouriediteľnými farbami, následného sušenia, skladania a sekania na požadovaný rozmer. Potlač, ktorú tvorí logo alebo reklamné informácie zákazníka, sa realizuje pomocou farieb, ktoré spĺňajú požiadavky na materiály určené na styk s potravinami.

Na tento druh papierenských výrobkov sa uplatňujú environmentálne kritériá podľa rozhodnutia Európskej komisie č. 2009/568/ES. Široko stanovený rámec

Spoločnosť SCA Hygiene Products Slovakia s. r. o. spracováva ekopapier na výrobu obrúskov

kritérií dôkladne zhodnotil všetky dôležité environmentálne aspekty výroby obrúskov (emisie do vody a do ovzdušia, spotreba energie, nebezpečné chemické látky, produkcia odpadov...) cez štádium výroby buničiny (vstupného materiálu), štádium výroby papiera a všetky čiastkové procesy, z ktorých výroba pozostávala. Náročné kritériá nakoniec

dopĺňajú aj požiadavky na bezpečnosť a funkčnú spôsobilosť výrobkov, ktorých splnenie je zárukou, že ide o kvalitné a zdravotne neškodné výrobky.

Text: Darina Baďurová, SAŽP OEMBD Bratislava

*Foto: Hotel Bojnický vínný dom ****, SCA Hygiene Products Slovakia, s. r. o.*

V Košiciach si nabijete váš elektromobil aj v ekohoteli Dália

Eko hotel Dália na mape elektromobility

Od konca septembra môžu majitelia elektromobilov dobíjať svoje vozidlá už aj počas svojho pobytu v Eco friendly hoteli Dália **** v Košiciach.

Tento jediný certifikovaný ekologický hotel na východnom Slovensku, ktorý spĺňa prísne kritériá prestížnej Environmentálnej značky EÚ, je ďalším bodom na zaplňajúcej sa mape nabíjajúcich bodov na území Slovenska. Nabíjacia stanica je na nádvorí hotela na Löfflerovej 1 v Košiciach. „Iniciatívu Eco friendly hotela Dália vnímame ako prelomový bod. Ide o príklad progresívneho postoja súkromného sektora k problematike životného prostredia,“ ohodnotil otvorenie nabíjacej stanice v mene Skupiny VSE Holding

vedúci úseku Rozvoj spoločnosti Richard Pieger. „Teší nás, že aj týmto ďalším krokom sa približujeme k našej dlhodobej vízií poskytovania služieb, ktoré umožňujú klientom už teraz cestovanie a pobyt v Košiciach s čo najmenším negatívnym vplyvom na životné prostredie,“ doplnil jeho slová Rastislav Amrich, konateľ hotela Dália. Nabíjacia v Dálii bude navyše ako ďalšiu pridanú hodnotu ponúkať klientom hotela a reštaurácie nabíjanie zdarma.

*Text a foto: VSE Holding, a. s., Eco friendly hotel Dália*****

Valné zhromaždenie Slovenskej komisie pre UNESCO s ministrom zahraničných vecí a záležitostí EÚ Miroslavom Lajčákom

Sedemdesiat rokov UNESCO

Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru vznikla ako mierotvorná organizácia po druhej svetovej vojne 16. novembra 1945 na zasadnutí Stálej konferencie ministrov školstva v Londýne, na ktorej predstavitelia 37 krajín podpísali Ústavu UNESCO (platnosť nadobudla 4. novembra 1946 po ratifikácii 20 členskými štátmi).

Vzniku UNESCO predchádzal Medzinárodný výbor a Medzinárodný inštitút intelektuálnej spolupráce (Paríž 1925 – 1946) a Medzinárodný úrad pre vzdelávanie (Ženeva 1925 – 1968). Obnovené Česko-Slovensko sa stalo zakladajúcim členom UNESCO (v rokoch 1949 – 1954 z neho vystúpilo). Po rozdelení štátu Slovenská republika deponovala listinu o prijatí 9. februára 1993.

V súčasnosti UNESCO združuje už 195 členov a 9 pridružených členov. Jeho hlavnými orgánmi sú Generálna konferencia (GK) členských štátov, ktorá zasadá v sídle UNESCO v Paríži každý druhý rok, ďalej Výkonná rada a Sekretariát. Ten spolupracuje so 199 národnými komisiami pre UNESCO vrátane Slovenskej komisie pre UNESCO, ktorá vznikla na základe uznesen-

nia vlády SR č. 6 z 12. januára 1993 ako nástupca zaniknutej Česko-slovenskej komisie pre UNESCO. SR od roku 1995 trikrát pôsobila aj ako člen Výkonnej rady UNESCO a zapojila sa do mnohých jeho programov a aktivít, najmä v rámci piatich hlavných programov, zame-

raných na vzdelávanie, prírodné vedy, sociálne a humanitné vedy, kultúru, komunikáciu a informácie. Tieto programy obsahujú 15 osobitných tém, viacero je environmentálnych. Medzi prioritné skupiny UNESCO patrí mládež, malé ostrovné rozvojové štáty a 48 najmenších rozvojových štátov (LDCs).

Kooperácia a spolupráca

UNESCO stálo pri zrode viacerých medzinárodných organizácií, programov a dohovorov aj s environmentálnym zameraním, napríklad Ramsarského dohovoru, Dohovoru o svetovom kultúrnom

a prírodnom dedičstve, Dohovoru o ochrane kultúrnych statkov počas ozbrojeného konfliktu, Dohovoru o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva. UNESCO riadi alebo podporuje sieť regionálnych centier a pracovísk v rôznych častiach sveta. Úzko spolupracuje s Environmentálnym programom OSN (UNEP) a mnohými ďalšími relevantnými vládnymi i mimovládnyimi organizáciami, ako napr. so Svetovou úniou ochrany prírody (IUCN), Medzinárodnou radou pre pamiatky a sídla (ICOMOS) a pod. Z environmentálneho hľadiska do pôsobnosti UNESCO patria také významné medzinárodné programy ako Medzinárodný hydrologický program (IHP), Medzinárodný program pre geologické korelácie (IGCP), Program Človek a biosféra. V rámci tohto programu začala po roku 1971 vznikáť Svetová sieť biosférických rezervácií, ktorá v roku 2015 zahŕňa 651 biosférických rezervácií (BR) v 120 štátoch vrátane 15 cezhraničných. Medzi tieto patria aj slovensko-poľská BR Tatry a slovensko-poľsko-ukrajinská BR Východné Karpaty. Prvá slovenská BR Slovenský kras (1977) susedí s maďarskou BR Aggtelek

Poľsko-slovenská pracovná skupina na prípravu nominačného projektu Doliny mezozoika Západných Karpát

tomom dedičstve), ktoré dnes predstavuje 1 031 lokalít, z toho 197 prírodného dedičstva, 802 kultúrneho dedičstva a 32 zmiešaných (z celkovej počtu 31 cezhraničných). Celkovo 174 členských štátov dohovoru vybralo do svojich predbežných

zoznamov na prípravu nominácií až 1 630 lokalít. V rámci nich po odporúčaní WHC aj SR spolu s Poľskom vybrala na zaradenie do zoznamu už dlhšie SAŽP a ŠOP SR pripravený nominčný projekt Doliny mezozoika Západných Karpát, ktorý sa možno priradiť k súčasným 7 lokalitám svetového dedičstva na Slovensku (z toho 2 prírodného dedičstva a 5 kultúrneho dedičstva). Žiaľ, 48 lokalít z viacerých štátov bolo zapísaných do Zoznamu ohrozených lokalít svetového dedičstva, viaceré napríklad zo Sýrie (Palmýra), Afganistanu (v doline Bamiyan) atď. Výbor pre svetové dedičstvo (WHC) a UNESCO vyzývajú k ich záchrane. Týmto problémom sa bude zaoberať aj na svojej generálnej konferencii ešte v roku 2015. Predpokladá sa, že na nej schváli ako program tiež podporu rozvoja geoparkov, zahrnutých dnes do Globálnej siete geoparkov (The Global Geoparks Network – GGN, 1998). GGN v súčasnosti tvorí už 120 geoparkov v 33 štátoch (najviac 33 v Číne, 11 v Španielsku, po 6 v Nemecku a vo Veľkej Británii). Zo Slovenska bol do tejto siete schválený len Novohrad – Nógrád Geopark ako prvý cezhraničný geopark na svete. Tento patrí zatiaľ ako jediný aj do Európskej siete geoparkov (EGN) zloženej zo 69 geoparkov v 24 európskych štátoch. Podpora UNESCO zvýrazní ich význam a posilní ich využívanie v prospech rozvoja vedy, environmentálnej výchovy a geoturizmu.

Text a foto: Jozef Klinda, člen Predsedníctva SK UNESCO

Vzdelávanie pre všetkých

(1979), doteraz však bez oficiálneho prepojenia. Štvrtou slovenskou BR je Poľana (1990). Zo 6 českých BR sú najbližšie k SR Bílé Karpaty (1996) a Dolná Morava (1986). V ostatných susedných štátoch má najviac BR Poľsko 10, Maďarsko 6 a Rakúsko 5; vo svete USA a Španielsko po 47, Mexiko a Ruská federácia po 41, Čína 33, Kanada 16, Argentína a Nemecko po 15, Austrália a Francúzsko po 14, Irán 11.

Pribudnú nové lokality

Vízia rozvoja, výskumu, ochrany, využívania i riešenia problémov BR v rokoch 2016 – 2025 bude predstavená na 4. Svetovom kongrese BR, ktorý sa uskutoční v peruánskej Lime 14. – 17. marca 2016. Viaceré z BR sa dostali aj pod ochranu v rámci medzinárodného práva ako Ramsarské mokradové lokality alebo ako súčasť svetového dedičstva v 163 štátoch (zo 191 členských štátov Dohovoru o sve-

Úspešné pracovné stretnutie expertov Štokholmského dohovoru

Regionálne centrum Bazilejského dohovoru (RCBD) zorganizovalo v spolupráci so Sekretariátom Štokholmského dohovoru na prelome septembra a októbra (29. 9. – 1. 10. 2015) v Bratislave medzinárodné pracovné stretnutie 20 expertov Štokholmského dohovoru.

Cieľom stretnutia bola revízia a aktualizácia *Smernice o najlepších dostupných technikách (BAT) a najlepších environmentálnych postupoch (BEP) pre neúmyselne produkované perzistentné organické látky (POPs)*. Na základe rozhodnutia SC-1/19 prijatého na 1. konferencii zmluvných strán (COP1) Štokholmského dohovoru bola v máji 2005 vytvorená pracovná skupina, ktorá mala za úlohu vypracovať *Smernicu o najlepších dostupných technikách (BAT) a najlepších environmentálnych postupoch (BEP) pre neúmyselne produkované POPs*. 6. konferencia zmluvných strán (COP 6) zároveň rozhodnutím SC-6/9 „Nástroj na identifikáciu a kvantifikáciu uvoľnených dioxínov, furánov a ostatných neúmyselne produkovaných perzistentných organických látok (POPs) pod Štokholmským dohovorom“ vyzvala expertov pripraviť predbežnú informačnú analýzu neúmyselnej produkcie POPs na základe národných správ podľa článku 15 Dohovoru s cieľom zhodnotenia jeho efektívnosti. Program bratislavského stretnutia bol zameraný predovšetkým na závery zo 7. konferencie zmluvných strán (COP 7) Štokholmského dohovoru:

- SC-7/7 Nástroj na identifikáciu a kvantifikáciu uvoľnených dioxínov, furánov a ostatných neúmyselne produkovaných perzistentných organických látok (POPs) pod Štokholmským dohovorom;
- SC-7/8 Smernica o najlepších dostupných technikách (BAT) a dočasné usmernenie o najlepších environmentálnych postupoch (BEP);
- SC-7/12-SC-7/14 Zoznamy/ Inventarizácia

V Bratislave sa zišli experti z Austrálie, Bieloruska, Brazílie, Číny, Francúzska, Japonska, Juhoafrickej republiky, Kene, Kostariky, Maroka, Nemecka, Rumunska, ako aj

Dvadsať expertov sa v Bratislave venovali záverom zo 7. konferencie zmluvných strán Štokholmského dohovoru

experti z relevantných mimovládnych organizácií a oblastí výskumu. Témy workshopu boli nasledovné:

- Metodika a podmienky synergického posúdenia aspektov relevantných pre neúmyselné uvoľňovanie počas výroby a BAT a BEP pre chemické látky uvedené v Prílohách A, B a/alebo C Štokholmského dohovoru;
- Revízia a aktualizácia *Smernice o najlepších dostupných technikách (BAT) a dočasného usmernenia o najlepších environmentálnych postupoch (BEP)*;
- podľa článku 5 a Prílohy C Štokholmského dohovoru;
- usmernenie o BAT a BEP pre používanie perfluorokárbony (PFOS) a príbuzných chemických látok pokrytých Štokholmským dohovorom;
- usmernenie o BAT a BEP pre recykláciu a likvidáciu odpadov obsahujúcich polybromované difenylétery (PBDE);
- dodatok k usmerneniu o BAT a BEP;
- Nástroj na identifikáciu a kvantifikáciu uvoľnených dioxínov, furánov a ostatných neúmyselných perzistentných organických látok (POPs) pod Štokholmským dohovorom (revízia a návrhy na doplnenie „Nástroja“ pre zefektívnenie procesu hodnotenia).

Text: Ing. Ivana Jašíková, RCBD Bratislava

Foto: RCBD Bratislava

„V každom období chce človek vládnuť – každému a všetkému. A tak sa snaží ovládnuť aj prírodu, čo nedokáže, lebo by tým musel ovládnuť sám seba.“
(Environmentalistika a právo II., 1998)

Dary Zeme (nerasty, voda, klíma, pôda, organizmy, potraviny...) postupne formovali človeka, ktorý ak nedokáže upraviť svoj súčasný spôsob života, adaptovať sa na zmenené environmentálne podmienky a nahradiť súčasné strategické vyčerpatelne neobnoviteľné prírodné zdroje, pravdepodobne neprežije. Zákony prírody stále platia aj pre neho, lebo ostáva jej výtvorom a súčasťou. Poznanie zmien bezpečnosti, vhodnosti a využiteľnosti environmentu od pazúrika k rope by malo viesť k predchádzaniu, obmedzovaniu až odstraňovaniu chýb v ňom a v živote človeka, k racionalite, pokroku a prosperite ľudstva.

Nepoučenie sa z dôsledkov devastácie environmentu, ignorovanie limitov ekosystémových služieb/úžitkov Zeme (environmentálnej únosnosti) a túžba po ich nadmernom získaní zapríčinili za toto obdobie zánik mnohých vyspelých civilizácií, ríš a druhov organizmov, vyľudnenie viacerých predtým osídlených regiónov, otrokárstvo, kolonializmus, migrácie, tisíce ozbrojených konfliktov a vojen, hladomor, genocídy, democídy až vyhynutie niektorých národov. Pritom okrem tradičného nazerania do „susedovej záhrady“ dvíhame pohľady do vesmíru s očakávaním pomoci a nových zdrojov.

Produkty/suroviny zásobovacích ekosystémových služieb sa stali najvýznamnejšou obchodnou komoditou a na mnohých miestach sa už vyčerpali. Zásadne ovplyvňujú politickú, ekonomickú, sociálnu, environmentálnu a kultúrnu situáciu od miestnej až po globálnu úroveň. Na jednej strane dochádza k vyhľadávaniu/objavovaniu nových neobnoviteľných i obnoviteľných zdrojov v environmente (aj hlbšie v zemskej kôre, na dne morí, ale tiež vo vedeckých

Banská Štiavnica je známa ťažbou kovov (najmä striebra) v minulosti, významným banským právom a akademickou tradíciou...

Zmeny environmentu od pazúrika k rope

a vývojových pracoviskách), na druhej strane pokračuje ich exploatacia a neudržateľne rastie spotreba. Úbytok, nedostatok, nerentabilita alebo environmentálne riziko ťažby medených, cínových, zlatých, strieborných, železných, polymetalických, volfrámových, niklovo-

-kobaltových, molybdénových a ďalších rúd, energetických surovín (ropy, zemného plynu, uhlia, rádioaktívnych rúd) i nerudných surovín dnes zapríčiňujú skoro všetky nepokoje a agresie. Výskyt týchto ťažby a snaha využívať ich zrazili mnohé štáty na kolena, rozdelili, zmenili, destabilizovali, uvrhli do područia a chudoby, iné vyzdvihli do

iluzórneho blahobytu a dočasného prepychu, niektoré až k mocenskej dominancii. Názorným príkladom môže byť ostrovná republika Nauru, ktorá po získaní nezávislosti v roku 1968 začala exploatovať ložiská fosfátov, ťažené kolonistami od roku 1906. Výška HDP na jedného obyvateľa tu patrila k najvyšším na svete, samozrejme, na úkor environmentu až sa krajina dostala na pokraj ekologickej katastrofy. Po vyťaženi fosfátov došlo ku kríze napriek tomu, že tento „štátik“ sa stal tzv. daňovým rajom a vydáva licencie na lov rýb do 320 km okolo ostrova. V iných krajinách „zúri boj“ o koltan (kolumbit – tanta-

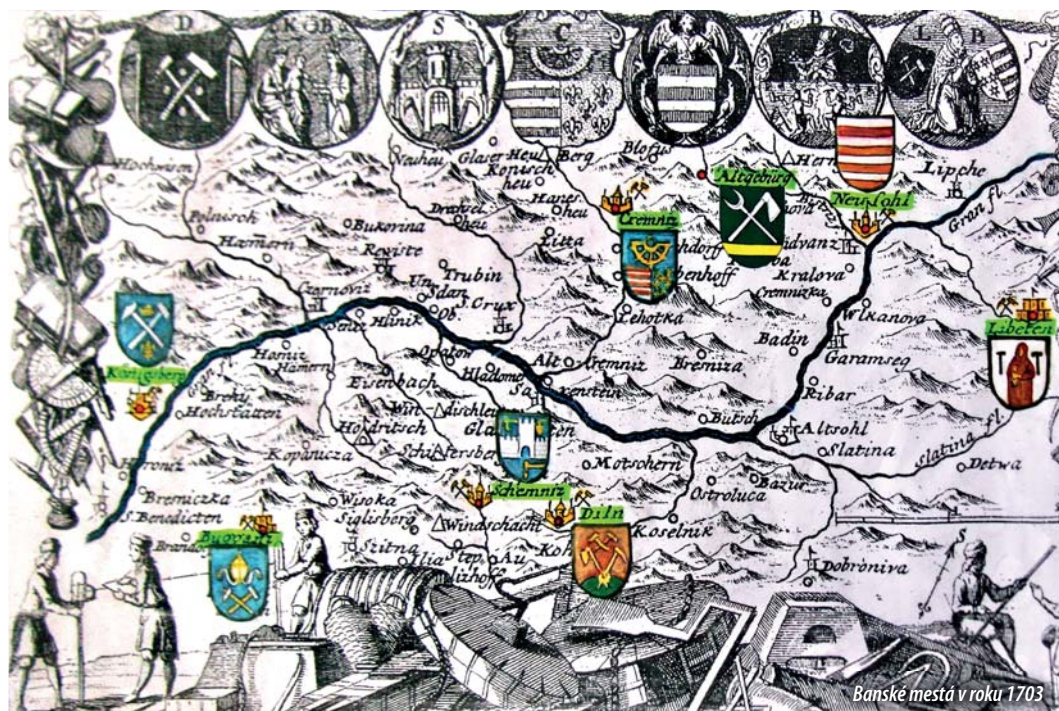

Najstarší nástroj na drvenie rudy (Staré Hory)

Poklady Zeme - zásobovacie ekosystémové úžitky (Staré Hory)

lit), lítium, platínu, ale aj o drahé a ozdobné kamene. Opakom je napríklad nemecký výskum možnosti získavania germánia z vysadených rastlín, ktoré ho dokážu z pôdy absorbovať. Nemožno podceňovať ani ťažbu bežných nerudných surovín v tisícoch „kráterov“. Napríklad hodnota vyťaženého štrkopiesku na svete už dosiahla hodnotu vyťaženého zlata a presiahla hodnotu vyťaženej medi. Obdobne hodnota vyťaženej železnej rudy. S tým všetkým súvisí zdokonaľovanie ťažobných nástrojov a technológií, výrobných prostriedkov, ale aj zbraní. Využívanie zásobovacích ekosystémových služieb od čias pazúrika po „ropu, urán a koltan“ tak zásadne ovplyvnilo civilizačný vývoj (industriálny rozvoj), ktorý viedol k znásobovaniu počtu ľudí a k ich dnešnému spôsobu života. Mnohé politické a sociálne-ekonomické prístupy k environmentu a správanie sa k nemu sa vo všeobecnosti nezmenili. Pokračovanie exploatačných – devastačných vplyvov, napríklad bez nastolenia novej kultúry podľa predstáv Alberta Schweitzera, preto onedlho zrejme spôsobí rozsiahlejšie incidenty a krízy. Nemožno vylúčiť ani kolaps ekonomiky až katastrofy s „návratom k pazúriku“, prípadne výraznú redukciu až zánik posledného poddruhu rodu Homo. Veda, každá evolučná teória aj náboženstvá takéto apokalyptické scenáre/procesy pripúšťajú. Napriek tomu sa stretávame s predstavami a bohorovnými vyhláseniami rôznych demagógov a politikov bez štátnickej múdrosti, ktorí stále veria vo vládu človeka nad všetkým (zatiaľ len na Zemi). Napríklad na Medzinárodnej konferencii o zmenách klímy len pred pár rokmi prezident jedného európskeho štátu vyhlásil, že „ľudské potreby sú neobmedzené a musia ostať neobmedzené aj v budúcnosti“. Toto „zbožné želanie“ doplnil slovami o „globálnom otepľovacom alarmizme“, resp. „klimatickom alarmizme“. V knižkách *Modrá, nikoli zelená planeta* a *Modrá planeta v ohrození* (2009) sa prezentuje nepochopenie environmentalistiky a významu väčšiny pojmov environmentalizmu. Nechýba v nich dehonestácia iných politikov, klimatológov a iných zainteresovaných vedcov týmito slovami: „Na

svetovom ekonomickom fóre v Davose som strávil 3 hodiny na uzavretom zasadnutí asi 60 ľudí – hláv štátu a vlády s niekoľkými predstaviteľmi IPCC (Medzivládneho panelu pre klimatické zmeny) a „odborníkmi“, ako sú Al Gore, Tony Blair a Kofi Annan. Bola to odradzujúca skúsenosť. Všetci účastníci stretnutia brali globálne otepľovanie spôsobené človekom za dané, boli presvedčení o jeho nebezpečných dôsledkoch a viac-menej súťažili v jednej zvláštnej disciplíne – či navrhnuť zníženie emisií o 20, 30, 50 alebo 80 percent CO₂ ako schválený celosvetový projekt.“ U niektorých ekonómov sa v tejto súvislosti objavujú laické predstavy o zahrnutí kyslíka v ovzduší, ktorý dýchame, medzi obchodovateľné komodity. Pritom nezohľadňujú skutočnosť, že ovzdušie ako zložka environmentu (zatiaľ, našťastie, bez ocenenia na trhu) má všade na Zemi a v každej situácii nezaplátiteľnú – cenu nad zlato. Jeho absencia totiž za krátku chvíľu vedie k smrti. Obdobne môžeme nazerať na vodu, pôdu, slnečné žiarenie, fotosyntézu, organizmy, ale aj na obeh, rotáciu, gravitáciu či geotermálnu energiu Zeme. Mnohé zdroje si však dokážeme privlastniť a predávať, tak ako v minulosti pazúrik a dnes ropu. Dokedy, v akom rozsahu, za akých podmienok a za akú cenu – absolútnu trhovú alebo relatívnu so zarátaním prostriedkov na „nápravu“ (revitalizáciu, renaturáciu, reprodukciu, reštitúciu, reštruk-

turáciu) environmentu? S tým sa začína zaoberať najmä rozvíjajúca sa environmentálna ekonomika, ale aj axiológia ako veda na rozpoznanie hodnôt, sociológia, etika, environmentalológia a ďalšie vedné odbory, ktoré by nám mali ukázať správnu cestu, ako žiť a prežiť aspoň toto tisícročie.

Ťažba a využívanie pazúrika a iných prvých nerastných surovín síce nespôsobila väčšie škody na environmente, ale nás dovedla až do „doby konca vlády ropy“ a možno k takým nezvratným zmenám, ktoré znemožnia užiť rastúci počet ľudí. Paradoxom ostáva, že za tie tisícročia ostali ešte na Zemi národy a kmene žijúce na úrovni kamennej doby, ktoré si len „privykajú na Coca-colu“. Niektoré iba objavujeme, iné zánikom ich environmentu (ne)prirodzene vyhynuli a mnohé sme, najmä v Amerike „právom silnejšieho“ vyhubili. Cestu po vyčerpaní envirodrogy – ropy – zatiaľ nedokážu určiť ani najprestížnejší prognostici a najosvietenejší vizionári. Ďalší očakávajú božiu milosť alebo príchod nového spasiteľa, iní prepadli fanatizmu alebo veľbia diabla hlúposti až zloby. Múdrejší hľadajú náhradné materiálne a energetické suroviny, presadzujú zmeny v spôsobe života, orientáciu na dobro a environmentalizmus so šetrným prístupom k environmentu. Naivní krátkozrakovia veria, že svet patrí im a ich moc bude nekonečná.

Väčšina si ani dnes neuvedomuje, že „návrat k pazúriku“ ohrozuje všetkých a môže sa stať realitou už pre ich potomstvo. Infantilita, zaslepenosť, arogancia moci, násilie a bezuzdná agresivita zabraňujú posúdiť objektívnu environmentálnu, sociálno-ekonomickú a kultúrotvornú situáciu všade a na každej úrovni a bráni hľadať východiská pre život aspoň v najbližších desaťročiach. „Keď sa ľudia vzdalujú v prírode od prírody, hovoríme o ich „odprírodňovaní“, keď od samých seba (prestávajú byť ľuďmi) tak o „odľudšťovaní“, čo znamená v podstate odprírodňovanie.“ (V tieni vyhasnutých sopiek, 2011)

Text a foto: Jozef Klinda

Využitie uránu – jadrová elektráreň Mochovce

Jedná z nádherných slovenských lokalít výskytu – tigrích chrobákov svižníka lesného a svižníka poľného

Tigre hmyzieho sveta

Ostražité chrobáky s veľkými, ozubenými hryzadlami patriace medzi najrýchlejších šprintérov v ríši hmyzu. Dokážu za sekundu prekonať polmetrovú vzdialenosť. V prepočte k ich veľkosti to znamená, že podávajú rovnaký výkon ako pretekársky automobil. Nepredstaviteľná dravosť a dokonalá technika zabíjania im vyslúžila anglické meno „tigerbeetles“. To sú chrobáky čelade svižníkovitých.

Niekedy ich považujú za podčeľad bystruškovitých (*Carabidae*) podľa niektorých špecialistov patria do samostatnej tvarovo jednotnej čelade (*Cicindelidae*) s 2 500 druhmi. Väčšinou sú pestro sfarbené, uniformného tvaru tela, no poznáme aj druhy tmavých kovových farieb a nevšedných tvarov. Medzi jednotlivými druhmi čelade vidíme značné veľkostné rozdiely, tvar tela je však viac-menej konštantný. Samozrejme, nemôžeme porovnávať nášho niekoľkomilimetrového svižníka rodu *Cicindela* s obrovitou, až 70 mm veľkou *Manticorou* žijúcou na juhu afrického kontinentu, ktorej asymetrické šablovito zakrivené hryzadlá evokujú u domorodých obyvateľov predstavu smrti. To je

však jeden z dôvodov, prečo sa svižníky dostávajú do centra pozornosti vedeckých aj amatérskych entomológov. Dajú sa relatívne spoľahlivo identifikovať a pri väčšine známych foriem poznáme ekologické i bio-

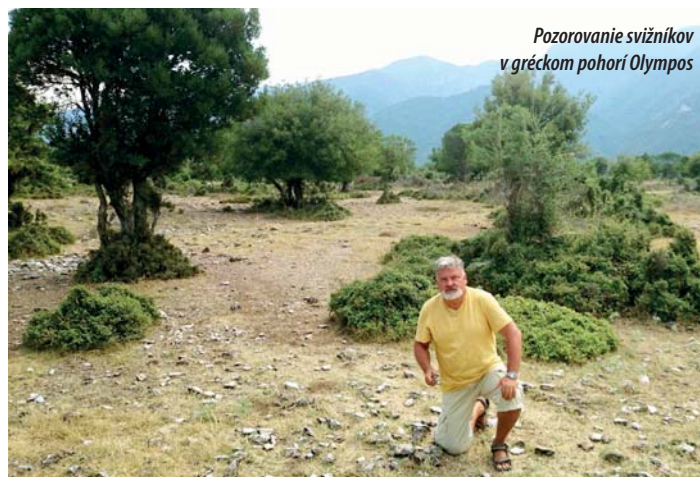
nomické nároky, ako aj morfológiu vývojových štádií. Preto sa stávajú zberateľsky mimoriadne obľúbenou skupinou hmyzu a snom zberateľov z celého sveta. Žijú v stepiach, polopúšťach i púšťach, ale aj v lesoch a tropických pralesoch. Stretneme sa s nimi na vlhkých lokalitách okolia riek, jazier či na morskom pobreží. Tropické a subtropické druhy žijú na bylinách, kroch a stromoch. V prirodzených biocenózach sa uplatňujú v úlohe významných entomofágov nie len imága, ale aj ich larvy. Tie sa vyvíjajú vo zvislých chodbách vyhrabaných v pôde, kde

Najväčší dravý chrobák sveta, svižník – *Manticora imperator* z južnej Afriky

hlava a predná časť hrude uzatvárajú vchod. V chodbičke sa pridržiujú pomocou zvláštneho výrastku na zadočku. Korisť lovia bleskurýchlo. Vymrštia sa a vtiahnu ju do podzemia. Tak ako dospelé chrobáky, aj oni držia korisť v hryzadlách, vylučujú na ňu tráviaci sekrét a rozložia ju na tekutú kašu.

V Slovenskej prírode sa tieto dravce hmyzieho sveta objavujú už skoro na jar, keď čulo pobežujú po poľných a lesných cestách. Všetkých osem druhov žijúcich na území našej republiky je ozdobou rôznych prírodných stanovišť – lúk, pastvín, lesov i okolia riek a jazier, kde lovia a vyhrievajú sa na piesčiniach. Najznámejším predstaviteľom tejto čelade u nás je svižník poľný (*Cicindela campestris campestris* Linné, 1758). Hráškovozelený chrobák

Pozorovanie svižníkov v gréckom pohorí Olympus

Svižník poľný (*Cicindela campestris* Linné, 1758) obyvateľ polí a lúk (pár in copulla)

Vzácný svižník *Cicindela soluta*, Dejean 1822 obývajúcí piesočné duny viatych pieskov južného Slovenska (pár in copulla)

prepátrava od konca zimy okolie poľných ciest a pastvín, kde preletáva na krátke vzdialenosti hľadajúc korisť. Svižník lesný (*Cicindela silvicola* Dejean in Latreille et Dejean, 1822) je obyvateľom lesov v podhorí a horách, kde loví na hlinitých cestách prežiarených slnkom. Spolu s ním na rovnakých lokalitách stretávame aj o polovicu menšieho, ale mimoriadne rýchleho svižníka *Cilindera germanica germanica* Linné, 1758. K tomuto druhu sa doteraz v literatúre uvádzalo, že na našom území žije iba jeho nelietavá forma, čo však z vlastnej skúsenosti môžem vyvrátiť. Na nerozoznanie od svižníka lesného (*Cicindela silvicola*) je príbuzný svižník *Cicindela hybrida hybrida* Linné, 1758, ktorého však zastihneme skôr na piesčiniach a kamenistých cestách nižších polôh. Na okrajoch borovicových lesov, takisto milujúci piesčité podklad, žije ďalší užitočný predátor *Cicindela sylvatica sylvatica* Linné, 1758. Preferuje však skutočne suché, teplé a snečné stanovišťa. K našim najmenším druhom patrí *Cilindera arenaria viennensis* Schrank, 1781 s charakteristickou bielou kresbou na zelenohnedých krovkách. Tohto krásavca stretne na stanovištiach s vyššou

vrstvou piesku v okolí riek. Vlhkomilným a u nás na Slovensku veľmi vzácnym druhom je bronzovo-zelený *Calomera littoralis nemoralis* Olivier, 1790 s modrými ryhami na štíte, ktorý obýva zamokrené lokality so slaným podkladom teplých polôh v blízkosti riek. Posledným rýchlonohým dravcom Slovenskej entomofauny je takisto vzácnym predstaviteľ svižníkovitých *Cicindela soluta* Dejean, 1822, ktorý obýva piesočné lokality nížin zarastené sporou xerothermnou vegetáciou. Do našej republiky zasahuje jeho dunajský poddruh ssp. *pannonica* Mandl, 1936. Toto je stručný výpočet bleskurýchlych zabijakov slovenského chrobáčieho mikrosвета a prirovnanie k najväčšiemu mäsožravcovi planéty nie je vôbec prehnané. Druhy svižníkov žijúce na území našej republiky, ktoré dorastajú do veľkosti okolo dvoch centimetrov, sú úplnými miniatúrami v porovnaní s ich gigantickými africkými príbuznými. *Manticora imperator* Mareš, 1976 dosahujúca až 70 mm je skutočným postrachom savany a zaujala pevné miesto v poverách a bájkach afrických domorodcov, ktorí ju nazývajú aj „šablózubá smrť“.

Text a foto: Rudolf Gabzdil

Európske dni vtáctva zaujali

K najpočetnejším vtáčim druhom v Európe patrí škorec obyčajný, pinka obyčajná a lyska čierna. Ukázal to 22. ročník Európskych dní vtáctva, ktorý sa uskutočnil na začiatku októbra.

Výsledky tradičného podujatia priniesla Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko. Vtáky počas prvého októbrového víkendu sledovalo vyše 25 000 ľudí v 41 krajinách Európy a Strednej Ázie. Zaznamenali pritom 4,28 milióna vtáčích jedincov migrujúcich na juh. Ako informoval Ján Gúgh z SOS/BirdLife Slovensko, na Slovensku bolo zorganizovaných desať podujatí. Zapojilo sa do nich viac ako 200 účastníkov, ktorí spolu pozorovali viac ako 11 000 jedincov vtákov. Hlavným cieľom Európskych dní vtáctva je priblížiť verejnosti život vtáctva. Ide aj o osvetu o potrebe chrániť vtáctvo nielen u nás doma, ale aj na migračných trasách, vysvetlil Gúgh. Pozorovania zaznamenali aj mnohé, pre Stredoeurópanov exotické druhy. V Turecku napr. migrujúce plameniaky ružové, v Uzbekistane včeláriky modrolíce, v Gibraltári víchrov-

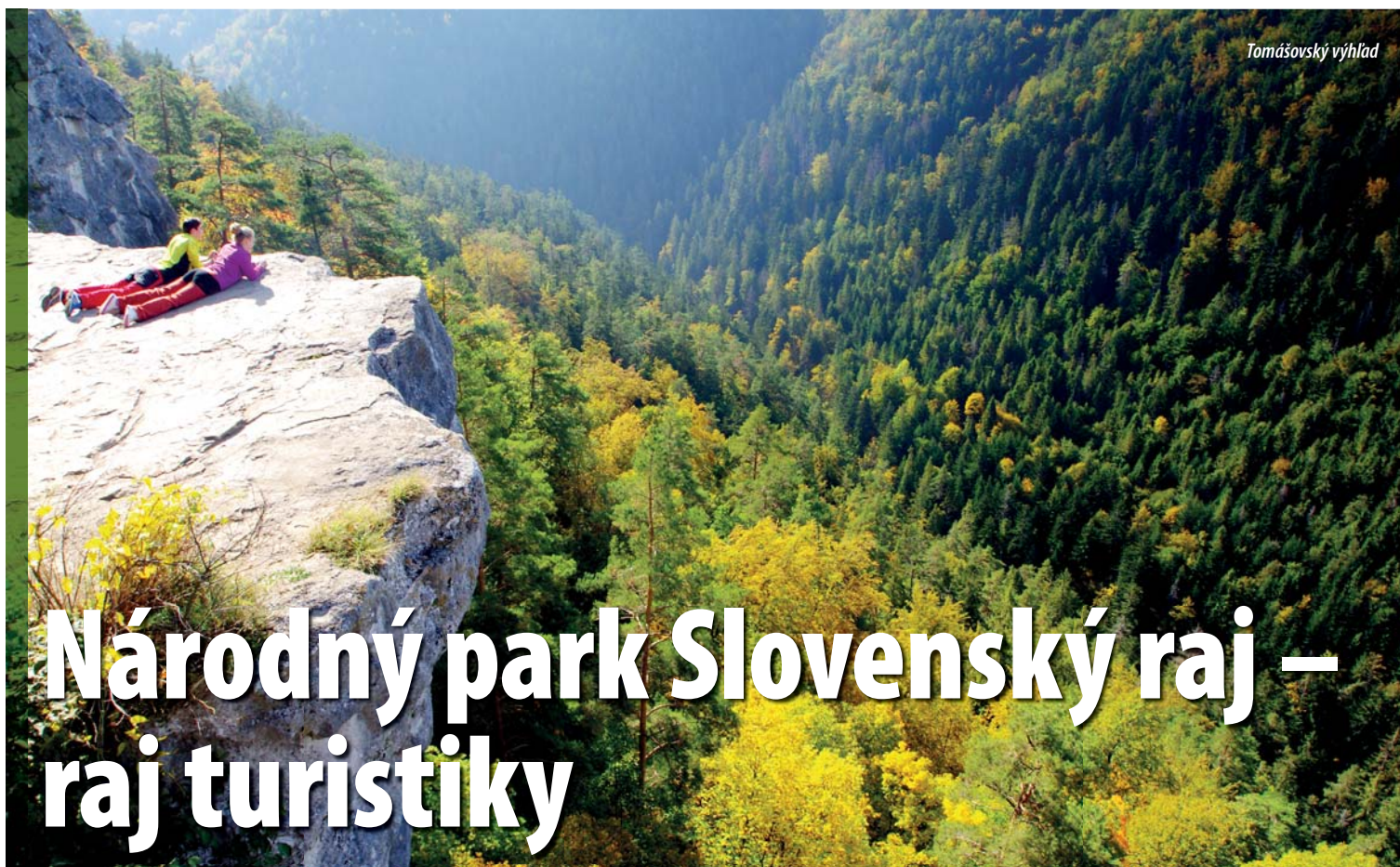
níky plavé, na Cypre lastovičky červenochrbtú. „V Luxembursku pozorovali prvýkrát penicu sivú, v Rakúsku, Holandsku, ale aj na Slovensku bola pozorovaná labtuška červenohrdlá, ďalej kolibiarik hnedý a prhlviar sibírsky vo Fínsku, brehárik ploskozobý v Taliansku, labtuška veľká a kolibiarik žltkastotemený v Holandsku, dropy veľké a cíbiky stepné v Turecku,“ informoval Gúgh. Spomenuté kriticky ohrozené cíbiky stepné patrili v Uzbekistane dokonca medzi najpočetnejšie zaznamenané vtácie druhy na podujatí. Účastníci sledovali aj 2 200-kusový migrujúci krdeľ. Ako na záver poznamenal ornitológ, k ďalším vzácnostiam patrili aj sokol poľovnícky a kolibiarik stužkatý vo Švédsku či orol jastrabovitý vo Švajčiarsku.

Text: TASR

Foto: Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko

Krdeľ cíbikov chochlatých

Národný park Slovenský raj – raj turistiky

Národný park Slovenský raj je svojráznym a výnimočným územím Západných Karpát. Charakterizuje ho unikátna krasová krajina s množstvom planín, kaňonov a roklín, ale aj s bohatstvom podzemných krasových javov.

Doteraz je známych takmer 500 jaskýň, Dobšinská ľadová jaskyňa je od r. 2000 zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva (UNESCO). Rieka Hornád na severe a rieka Hnilec na juhu vytvorili mohutné skalné kaňony. Menšie toky vymodelovali v pôvodnom masíve Slovenského raja viac ako dvadsať úzkych skalných roklín a tiesnin so strmými skalnými stenami, perejami a vodopádmi. Územie je mimoriadne bohaté z hľadiska biodiverzity. Známych je takmer 1 000 druhov vyšších rastlín, žije tu vyše 2 000 druhov motýľov, zo stavovcov sú zastúpené všetky veľké šelmy – medveď hnedý, vlk dravý a rys ostrovid. Veľké množstvo podzemných priestorov poskytuje vhodné podmienky pre netopiere, ktorých sa tu vyskytuje 18 druhov. Na ploche menšej ako 20 000 ha sa vyskytuje 30 biotopov európskeho významu a 9 biotopov

národného významu. Kopanecké lúky patria medzi druhovo najbohatšie rastlinné spoločenstvá v celej Európe, na 1 m² rastie viac ako 71 druhov vyšších rastlín. Aj lesné porasty vápencových bučín, reliktných borín a sutinových lesov patria medzi druhovo najbohatšie a najzachovalejšie v rámci Slovenska.

Slovenský raj z hľadiska cestovného ruchu patrí medzi najatraktívnejšie územia Slovenska. S viac ako 600 000 návštevníkmi ročne je druhým najnavštevovanejším národným parkom Slovenska. Najznámejšie a najviac navštevované sú sprístupnené rokliny, kaňony a Dobšinská ľadová jaskyňa. Tradičnou formou návštevy územia je pešia turistika. Slovenský raj však ponúka širokú paletu ostatných foriem turistiky: cykloturistiku, skalolezenie a lezenie ľadopádov, bežecké a zjazdové lyžovanie, člňovanie, jazdu na koni, ale chystajú

sa aj nové aktivity, napríklad splav rieky Hornád.

Z histórie

Rokliny Slovenského raja boli objavované v posledných rokoch 19. storočia. Samozrejme, neboli vtedy vybavené žiadnymi sprístupňovacími pomôckami. Prvými návštevníkmi tých čias združení v Uhorskom karpatskom spolku. Vo februári 1906 Béla Hajtsch so svojimi spoločníkmi uskutočnil prvý zaznamenaný turistický prechod Prielomom Hornádu po jeho zamrznutej hladine. Rok

1921 bol osobitne významný, keďže v I. ročníku časopisu Krásy Slovenska sa po prvý raz v slovenskej tlači objavil názov tohto územia tak, ako ho poznáme dnes – Slovenský raj. Záujem poznať prírodné krásy Slovenského raja neustále narastal. V 30. rokoch minulého storočia sa začala prvá etapa cielavedomého sprístupňovania exponovaných miest v roklinách. Je zaujímavé, že sieť turistických chodníkov v tom čase sa nevelmi líši od tej dnešnej. Zároveň dochádza k rozmachu výstavby chat na Čingove a tvoria sa prvé rekreačné strediská. Po ukončení 2. svetovej vojny postupne

Lúka posiatá šafranmi na Voniarkach

došlo k výmene drevených devasovaných rebríkov a mostíkov na všetkých úsekoch v tiesňavách. Na exponované časti sa začali používať železné rebríky.

Pešia turistika

Pre účely pešej turistiky slúži v Slovenskom raji približne 300 km dlhá sieť turistických chodníkov. Medzi najnavštevovanejšie lokality patria rokliny a kaňony, ktoré sú najtypickejším krajinným fenoménom a poznávacím znakom Slovenského raja. V špičke turistickej sezóny v júli a auguste prejde roklinou Suchá Belá viac ako 50 000 návštevníkov, rovnako aj Prielomom Hornádu. V Slovenskom raji je celoročne sprístupnených 8 roklín – Suchá Belá, Piecky, Veľký Sokol, Veľký a Malý Kysel, Sokolia dolina, Zejmarská roklina, Kláštorská roklina a 2 kaňony – Prielom Hornádu a Stratenský kaňon. Kým v lete je Slovenský raj plný peších turistov, v zime sú niektoré rokliny celé týždne bez návštevníkov. V posledných rokoch sa blíži pomer domácich turistov takmer k 50 percentám, tradične vysoký počet návštevníkov je z Česka a Poľska.

Cykloturistika

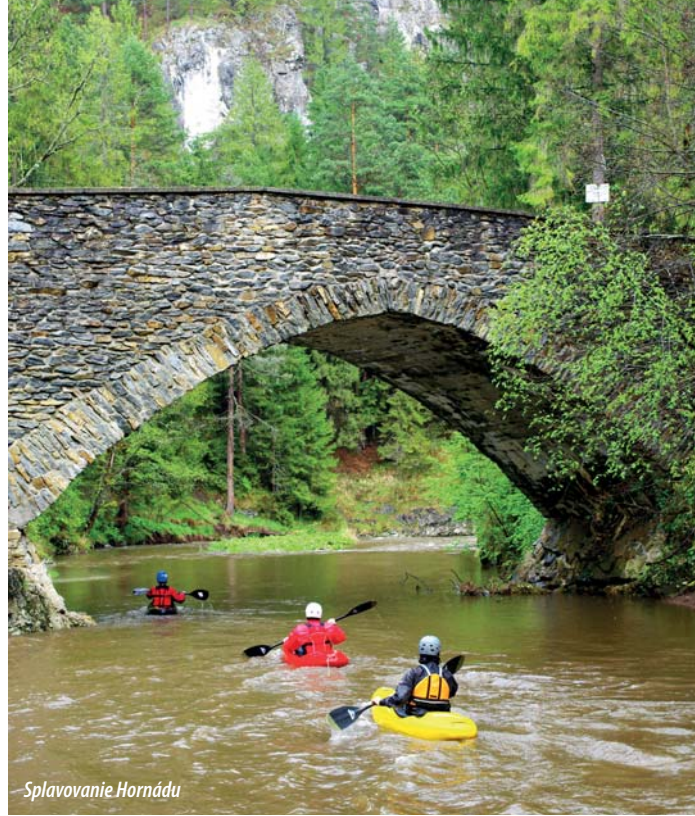
Na území Národného parku Slovenský raj je pre cykloturistov vyznačených 65 km cyklotrás, v ochrannom pásme 45 km. Na prevažnej väčšine územia národného parku nie je pohyb cykloturistov možný z dôvodu členitého reliéfu.

Splavovanie Hornádu

Splavovanie Prielomu Hornádu patrilo k historicky najatraktívnejším športovo-rekreačným aktivitám v Slovenskom raji, pričom v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. storočia malo masový charakter. V súčasnosti Správa NP Slovenský raj plánuje obnoviť limitované splavovanie rieky v mesiacoch máj až október pri dosiahnutí určenej minimálnej a maximálnej výšky vodnej hladiny. V zime sa využíva zamrznutá rieka na pohyb po ľade či korčuľovanie.

Skalolezenie

Na skalolezenie je na území národného parku v kaňone Prielom Hornádu vyhradený areál Tomášovský výhľad, ktorý je z pohľadu ochrany

Splavovanie Hornádu

Machový vodopád

prírody, ale aj z pohľadu skalolezcov najvhodnejším miestom v Slovenskom raji na takúto aktivitu. Na základe výnimky zo zakázaných činností je pre členov horolezeckého klubu JAMES povolené za určitých podmienok skalolezenie v lokalitách Hrdlo Hornádu, Stratenská Píla, Letanovský Mlyn a Barbolica.

Lezenie ľadopádov

Lezenie po ľadopádoch patrí medzi sezónne aktivity úzkej skupiny návštevníkov. Z hľadiska ochrany prírody a z hľadiska bezpečnosti je vyhradených v národnom parku 5 lokalít, kde možno túto činnosť vykonávať:

1. Suchá Belá – trasa turistického chodníka
2. Sokolia dolina – trasa turistického chodníka
3. Kláštorská roklina – trasa turistického chodníka

4. Letanovský Mlyn – vyhradený areál
5. Zejmarská roklina – v trase turistického chodníka

Zjazdové lyžovanie

Národný park Slovenský raj má obmedzené podmienky na zjazdové lyžovanie z dôvodu pomerne malej nadmorskej výšky, veľkej členitosti terénu a nepriaznivých klimatických podmienok. Lyžiarske strediská sú sústredené mimo krasovej časti územia, najvýznamnejšími strediskami v národnom parku sú Vernár – Studničky a Dedinky, v ochrannom pásme Mlynky a Spišské Bystré.

Turistika na lyžiach a bežecké lyžovanie

Bežecké lyžovanie sa vykonáva hlavne na vyznačených a udržiavaných bežeckých tratiach na Mlyn-

kách, v Dobšinskej ľadovej jaskyni a okolí Podleska. Zážitkom je bežkovanie po stope udržiavanej nadšencami na planinách Slovenského raja a zamrznutom toku Hornádu. Pohyb na lyžiach je dovolený na všetkých značkovaných chodníkoch v národnom parku.

Jazda na koni

Jazdu na koni v Slovenskom raji ponúkajú 4 subjekty na severnej, ale aj južnej časti Slovenského raja. Vykonáva sa najmä na 8 trasách v širšom okolí Podleska a Dobšinskej ľadovej jaskyne, ale zdatným jazdcom je umožnený aj prechod po trase naprieč celým Slovenským rajom.

Člnkovanie

Na území národného parku je jedinou väčšou vodnou plochou Vodná nádrž Palcmanová Maša o výmere 85 ha, kde je člnkovanie povolené až po Stratenskú Pílu.

Vyhliadkové lety

V ochrannom pásme národného parku v Spišskej Novej Vsi a na Podlesku sa nachádzajú letiská, ktoré ponúkajú takúto aktivitu výhradne na území mimo národného parku.

Jazda na snežných skútroch, motorových troj- a štvorkolkách

Ide o novú a pre ochranu prírody veľmi problematickú aktivitu, keďže tieto motorové prostriedky umožňujú rýchly a hlučný prístup aj na miesta, kde sa ostatné motorové vozidlá nedostanú a dochádza tak k výraznému vyrušovaniu živočíchov. V Slovenskom raji bola povolená trasa pre snežné skútre v južnej časti územia, ale pre neustále porušovanie podmienok (nerespektovanie vstupu do zakázaných častí) sa o rozvoji tejto aktivity neuvažuje.

Návšteva jaskýň

Z množstva jaskýň národného parku je sprístupnená iba Dobšinská ľadová jaskyňa. Návštevnosť Dobšinskej ľadovej jaskyne je približne 100-tisíc návštevníkov za rok.

Text: Tomáš Dražil, Peter Olekšák, Správa Národného parku Slovenský raj
Foto: Peter Olekšák

VODA

strategická surovina

VODOHOSPODÁR

strategické povolanie

PREČO?

Počívame o tom denne, ale aj tak si niektorí pomyslia: „aká veda, veď tá voda je tu stále, tak načo toľko rečí“. Všetci však spozornejú, keď v danej chvíli je tej vody priveľa, alebo naopak – primálo. POVODNE a SUCHÁ – dva fenomény, keď sa odrazu všetci začínajú obracať na vodohospodárov. A tak sa dostávame k odpovedi, prečo je povolanie VODOHOSPODÁR – STRATEGICKÉ. Táto profesia **zachraňuje životy a majetok** ľudí tak isto ako formuje krajinu a jej ráz.

No je tu aj niečo iné, nemenej dôležité. **Chcete mať istotu práce s víziou do budúcnosti?** Neobávať sa, čo bude o rok, o dva? Vodné toky bude potrebné spravovať vždy! A práve to je ten neuveriteľne silný aspekt, ktorý si mnohí maturanti ešte stále nedokážu naplno uvedomiť. Uvedomiť si fakt, že po vyštudovaní „vodáriny“ sa mu otvárajú mimoriadne široké pracovné príležitosti nielen na základe špecifikácie, ale aj z geografického hľadiska. Veď napríklad len Slovenský vodohospodársky podnik **spravuje vyše 49 tisíc km²**, čo je prakticky celé Slovensko. Podľa informácií Asociácie vodárenských spoločností, len ich vodárenské spoločnosti by do roku 2020 potrebovali okolo **600 nových pracovných síl**.

Slovenská technická univerzita
v Bratislave

KDE ŠTUDOVAŤ?

www.svf.stuba.sk

Technická univerzita
v Košiciach

www.svf.tuke.sk

KTO VÁS POTREBUJE?